

EGYENLŐSÉG

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

Budapest, VII., Lövölde-tér 2/a.

Telefonszám: 95—28.

POLITIKAI JELLEGŰ,

ZSIDÓ FELEKEZETI ÉS TÁRSADALMI HETILAP.

Szerkeszti: SZABOLCSI MIKSA.

Előfizetési feltételek:

Egész évre házhoz küldve 20 K

Fél évre — — — — 10 „

Negyed évre — — — — 5 „

MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP.

Mit is beszéltek?

Megvolt a katolikus nagygyűlés, az összes katolikus kisgyűléseivel egyetemben. Ezeken a gyűléseken sokat beszéltek, érdekes és érdektelen dolgokat, de inkább érdekteleneket, mint érdekeseket. Apponyi például — ugy-e, — a felekezetiességről nyilatkozott és én most igazán nem állok ide, hogy vitatkozzam vele. Ha nincs felekezetiesség, akkor minek beszélni róla és ha van, akkor mit vitázzunk éppen a kitűnő gróffal, akinek a legnagyobb része van abban, hogy ez a felekezetiesség van? Szóval, hagyjuk ezt és menjünk el egy egészen más területre, azt is megmondom, hogy hova, a régi országház épületébe, ahol egy (szolgálhatunk a nevével is) püspök tart előadást a kongregációk vezetőinek, nagyrészt hölgyközönségnek, épületes dolgokról. Hogy erre a különben zárt helyre, ahova nincs meghívónk, mert kongregáció-vezetők mi nem vagyunk, sem pedig a katolikus sajtó képviselői, hogyan jutunk be? Tessék idefigyelni. Ebbe a régi terembe mostanában beépítettek egy kis gépházat, abból a célból, hogy innen képeket lehessen vetíteni a szemközt kifeszítendő vászonra. Tudományos és egyéb előadások alkalmával. Ez a gépházikó benne van ugyan a teremben, anélkül, hogy a bennlevőt a teremben ülők láthatnák, ugyanugy, ahogy a mozik mehanikusát nem látja a publikum, noha a mehanikus nemcsak kitűnően kilát a maga zugolyából, hanem a muzsikát is hallja onnan.

Nos, ebből a gépházacskából is látni lehetett a jóképű püspököt, a hölgyek körében, amint előadott és hallani lehetett a muzsikát, ömenciája szónoklatát, amit e hölgykoszorúhoz intézett. Sajnos, kicsit későn mentünk el a mulatsághoz, úgyhogy csak a püspöki beszéd végét hallottuk, de igazán az is elég volt. Mintha megérezte volna, hogy ki van jelen, a püspök szó szerint ezeket mondta:

— Ez az ország tele van egy szedett-vedett b zsidó népséggel, amely mindent ellep és mindent a kezében tart, de legjobban a sajtót.

Pinklis, csaló zsidókkal van tele az ország. De ti dobjátok el magatoktól ezeket a rongy, piszkos zsidó lapokat, csak az Alkotmányt olvassátok, annak betűjét hirdessétek. Felesketlek benneteket a katolikus sajtó lobogója alá.

Ezt mondta a püspök és ezt mondván, feleskette őket.

Szép dolog. Dicsőséges a püspökre, az Alkotmányra, a katolikus sajtóra, a nagygyűlésre. Mi valóban nem tudtuk, hogy ezeknek a kisebb konventikulumoknak ilyen a hangjuk. Ha tudtuk volna, el sem mentünk volna a gépházba, ahonnan mindezek hallhatók valának. De, mondom, ez csak a vége volt a beszédnek. Mi lehetett az egész, ha a végén, a rezümé így hangzik? Nem is kérdés. Hiszen a propaganda, amelynek egyik eszköze a katolikus nagygyűlés, a lapjaiban és egyéb nyilvános fellépéseiben se valami tulságosan finom, mindamellett megtartja magát azok közt a határok közt, amiken túl a papiros már elpirul. De régóta sejtjük, hogy azokon a nyilvánosság kizárásával megtartott kongregációs gyűléseken, ahol részint gyámoltalan nőket, részint fejletlen eszű gyerekeket, részint elbutított felnőtteket főznek puhára tisztelendő és főtisztelendő urak, azokon már más az előadás tenorja. Ebből a részletből, amit ezennel van szerencsénk átnyújtani a nyilvánosságnak, kiderül, hogy nekünk volt igazunk, mikor rosszat sejtettünk. Megjegyezzük még külön, hogy letagadni ezt a néhány erős és mosdatlan mondatot nem kell és nem is lehet. Tanuink vannak rá, a kongregációsokon kívül, akik ebben az ügyben esetleg nem volnának megfelelő tanui az igazságnak. Igenis, a méltóságos ur csak így beszélt, ilyen közvetlenül, ennyire a nép egyszerű gyermekeinek a nyelvén.

Nem nevezte jószaguaknak a zsidókat, amint-hogy zárt körben nem is szokás őket így nevezni. De hogy gyülekezetekben, a szónoklás magasabbra lendülő nyelvén és püspöki talárban is le lehet ennyire szállni a felsőbb régiók-ból, azt mégsem gondoltuk. Azt hittük, hogy

gyülekezéseket legföljebb a káplán vagy a plébános mond ilyeneket, a püspök legföljebb a fehér asztalnál emlékszik meg ilyen módon a mi mélyen tisztelt felekezetünkről. De nem. Agyöngé női nem előtt se erőltet magára több finomságot és úgy mondja ki a zsidót, ahogy a nyelvén, illetve a bögyében fekszik. Na, ez utálatos. Még utálatosabb, hogy lepocskondiázzák a sajtót maguk közt a legcsunyábban, ugyanakkor, mikor a hű színészek esztelenségével csak azon törlik a fejüket, hogy a szereplésük valahogy benne legyen ám ebben a gyalázatos sajtóban. Mert nagyon jól tudják ők, hogy az Alkotmány nyilvánossága felől ugyan egészen titkos is lehetne egy ilyen nagygyűlés. És ők ezt nem akarják. Az igazi nyilvánosságot se akarják, mert hiszen az efféle részletgyűlésecskékre nem hívnak meg hallgatókat, csak az ülés után adnak ki róla kommunikét — mert a nyilvánosság mégis jó — hogy ez vagy az a püspök emelkedett szavakban emlékezett meg a sajtó magasztos hivatásáról.

S hogy meg legyen a lapokban való szereplés nyilvánossága, csak azért tartanak gyűléseiken oly primadonna-szónoklatokat is, amilyen Apponyi Alberté, hogy a naiv izraelita sajtó beleessen az érdekességbe s ezáltal bővebben foglalkozzék a nagygyűléssel, mint amennyi helyet unalmasságánál és lényegtelenségén fogva megérdemelne.

Aztán a hallgatók előtt szép kenetteljeseket mondanak s mikor maguk közt vannak, akkor saját szájuk ize szerint beszélnek és az ellenkezőjét írják ki a kommunikében, melyet a lezsidózott sajtó birkatürelemmel és oktalan vendégszeretettel közöl. Kiemeljük azonban, hogy nincs nekünk kifogásunk ellene, ha a katolikus nagygyűlés és vidéke a felekezeti szolgálatába szegődik és felekezet ellen izgat. Istenem, hiszen azért ülnek össze, hogy ezt csinálják, mi csak ezt a hangot kifogásoljuk. Sőt, nem is kifogásoljuk. Csodálkozunk rajta. Eddig úgy véltük, hogy ez a hang korcsmai. És most meg kell tudnunk, hogy fórumi és hogy püspöki. Bocsánatot kérünk tehát balgaságunkért és kijelentjük, hogy többet nem megyünk el meghallgatni olyan beszédeket, amiket rólunk, nélkülünk tartanak. Minek az? Az ellenfeleink nem tudnak méltóságosak lenni, legföljebb cimeikben. A távollevő ellenfelet nem kímélik és nem udvariaskodnak vele. Nem szép tőlük, de egészen méltó hozzájuk.

Pax.

Glosszák a hétről.

□ E héten megint megtörtént a parlamentben, hogy Polónyi Géza nyilvánosan támogatta az orthodoxokat. Tudniillik azzal támogatta, hogy az egységes autonómia ellen beszélt és meg nem adandónak vélelmezte azt. Hát jó, most már nem is bizonygatjuk, hogy az autonómia valami egészen elsőrangú dolog lehet. Minek bizonygassuk? Polónyi Géza beszélt ellene: ez csak elég bizonyíték arra, hogy jó. S épenugy nem kell most már sokat koptatni a szót arról, hogy amit az orthodoxok akarnak, az kárhózas. Hogyne volna az, mikor Polónyi Géza helyesli. Így áll az ügy, ha Polónyi csak mint külön egyént vesszük. De nézhetjük őt másik szempontból is: mint a zsidóságnak hol nyílt, hol lappangó, de mindig meglevő ellenfelét. Polónyi Géza ebben a minőségében is ellene van az autonómiának és mellette van az orthodoxoknak. És — ez a harmadik szempont — megint kisült, hogy az orthodox központ a legszeplősebb multu magyar politikussal tart barátságot és a néppártnál is sötétebb Polónyival képviselteti magát a parlamentben. Hát egészen megvakult az orthodox vezérkar? Igazán, már nem törődnek vele, ha ártanak a felekezetnek? Annyira külön testnek érzik magukat, hogy bátran vágatnak bele a mi husunkba és nem félnek tőle, hogy nekik is fájni fog a seb? Milyen elvakultság! Vagy milyen gonoszság! Mindenki, aki rendesen és józanul gondolkodik, mellette dolgozik az egységes autonómiának és mindenki, aki csavaros eszü, aki foltos, aki egy kicsit odaégett: ellene fordul. Hát ebből se akarnak még tanulni?

*

A pápa őszentsége megint kiadott egy szép motu proprio. Mint egy álomvilágból, úgy hangzik át hozzánk a vatikáni fogoly hangja. Hol él? Mit akar? Hogy nézi a világot? Nem is ő, hanem azok, akik helyette beleszólnak abba a nagy kürtbe, amely széttrombitál az egész világba. A papságot óhajtja most kivenni minden államok világi biráskodása alól. Miért? És miért épen most? Hogyan lehet így visszafordítani a világ szekere-rudját? Tehát minek kellett kiadni ezt a motu proprio? Se a pápa, se a környezete nem gondolja komolyan, hogy az államok most nekiállanak és külön törvényeket szabnak extra a polgári emberek és extra a papok számára. És még egy anatómát is hozzátesz a pápai levél, hogy súlyosabbá tegye a kényszert, amit — ez a furcsa — nem is akar alkalmazni. Mert, mondom, a pápát lepné meg legjobban, ha valahol csakugyan nekiállnának és törvényt hoznának a pápai levél alapján. Nem okos dolog tehát az anatóma. Mert magát a levelet meg lehet érteni: a papság annyi mindenféle ellentétből van összeállítva, hogy még egy ellentét ráfér a szénás-szekérre. De az anatóma, istenem, az csak komoly dolog, a pápa annak kellene, hogy tartsa. Ki, ha ő nem? Az ember sokszor nem érti ezt a zavaros világot. Ilyen nagyon nem érthető

jelenségek a pápai levelek, a legérthetlenebb ez a mostani. Jól megy a papságnak Európaszerte, még ott is, ahol rosszul megy neki. Node ennyire jól nem megy neki mégse!

*

A bölcsészethallgatók egyesülete egy csomó katolikus vezérférfiut beválasztott disztagjának. Az ördög tudja az okát ennek. Aztán felállt valaki és azt mondta:

— Nahát, ha beválogatjátok a katolikus vezérférfiakat, akkor ugyancsak magunk közé szedhetjük a pesti főrabbit és a többieket is.

Az illetőt lehurrogták és nem látták, hogy mennyire igaza van. Mi azonban úgy véljük, hogy nem kell beválasztani a bölcsészethallgatók egyesületébe a pesti főrabbit, de azt tartjuk, fölösleges volt a katolikus vezérek beválasztása is. De hiába, ez ellen nem lehet tenni: az egyetem gyorsan és határozottan halad hátrafelé. Egyik karról a másikra megy át a fertőzés s nemsokára ott fogunk tartani, hogy az egyetemen semmi iránt sem fognak érdeklődni (már ma is kevés dolog iránt érdeklőnek), csak épen a felekezeti ügyek iránt. Minden karon. Még az orvosin is. Pedig ugye bár, az elég távol kellene, hogy álljon minden felekezetiességtől? Nos, már nem is áll olyan messze tőle.

*

Végre megtudtam, hogy mi az oka az egymást követő olasz vereségeknek és a kegyetlenségeknek, amiket Tripolisban elkövetnek. Mert arról szó sincs, hogy az olaszokat valóban megverik, vagy hogy a lefotografált halottak csakugyan halottak volnának. Az egész dologban egy zsidó a bibi. Valami Taylor nevű zsidó (nyilván Schneider az igazi neve). Ez a csunya ember, aki még csak nem is újságíró, hanem sajtakereskedő, vagy még az se, megsértődött valamin, amit az olasz kormány csinált és átment Maltába és onnan küldi a gonosz hazugságokat mindenfelé, amerre kábel- és táviródrót visz. És mindez csak Taylornak, a zsidónak áll rendelkezésére. Vele szemben tehetetlen az olasz kormány, amely pedig elég hatalmas volt Tripolis anektálására. (Vagy erre se volt elég hatalmas?) Így van megfejtve az egész talány. Mi is kerestük a megfejtését, de nem találtuk. Mindenesetre gratulálunk rá, hogy zsidó van mögötte, de hogy csak egyetlen egy zsidó, egy kis greijzler, azt nem gondoltuk volna.

Rakovszky István hattyudala.

Ne ijedjenek meg Rakovszky István tisztelői. Még nem énekelte el a hattyudalát. Csupán elmondotta, hogy milyen lesz a hattyudala, mit tekintsenek hattyudalának, ha nem reorganizálnák a néppártot. Elmondotta azt pedig az országgyűlési néppártnak a katolikus nagygyűlés alkalmából adott lakomáján. Van tehát reménység arra, hogy Rakovszky István még sok néppárti nótát fog elénekelni, mielőtt hattyudalához eljut. Különösen akkor, ha újjászervezik a néppártot. Ezt pe-

dig azért kell újjászervezni, mert azzal nem érhet el eredményeket a néppárt, ha „hierarchikus politikát csinál, mert bár a keresztény világnézet kell hogy legyen a néppárt politikájának a gerince, még sem szabad kizárólag hierarchikus politikát üznie.“

Némileg zavarban vagyok, mert nem vagyok egészen tisztában azzal, hogy mit kelljen hierarchikus politika alatt értenem. Csak sejtéseim vannak. A hierarchia a katolikus egyház szervezetének alapvető fogalma; hierarchikus politika tehát egyházi politika volna, az a politika, mely az államot első sorban a hierarchia szolgálatára szorítja és az állam, illetőleg az állampolgárok érdekei csak akkor lépnének előtérbe, ha az egyház érdekei kielégítést nyertek. Ha Rakovszky István ezzel a politikával nincsen megelégedve, akkor csodálatosképpen egy és ugyanazon nézeten vagyunk vele. Kár, hogy a néppártnak ez a temperamentumos kitünősége nem mondotta meg határozottabban, hogy mennyiben és miképpen óhajt változtatni a néppárt politikáján. Talán e téren is megértettük volna egymást.

Mielőtt tovább mennék, utalni óhajtok arra, hogy a héten megszűnt az osztrák hierarchia és feudális arisztokrácia szolgálatában állott „Vaterland“ című újság. Hétszáz előfizetője volt; mindegyik előfizetője legalább is milliomos volt. És a keresztény világnézetnek hierarchikus alapon való előharcosa még sem ért neki többet meg egy évi előfizetési díjnál. Ezt sem fizették szívesen, úgy hogy a „Vaterland“, mely hivatalból küzdött a hierarchikus politikáért és hivatalból szidta Magyarországot, kénytelen volt csendesen — kimulni. Pedig gyengéd szálak fűzték a néppárthoz, hiszen — eltekintve természetesen a magyarfalástól — egy és ugyanazon politikai portékát hozták forgalomba. Ha a néppárt temperamentumos vezére leinti a hierarchikus politikát, ugyanakkor, amikor a „Vaterland“ megszűnik, tán érdemes ezzel a jelenséggel kissé bővebben foglalkozni.

A néppártot és a „Vaterland“-ot az élet, a szünet nélkül fejlődő élet morzsolta össze. Rakovszky István nem ismeri el az életet, a fejlődést nagyhatalom gyanánt. Szerinte a néppárt hanyatlásának okai: „A közöny, az opportunitás és a kevéssé támogatott sajtó“. Pedig hát a katolikus nagygyűlés legalább az Alkotmány hiráda szerint nem panaszkodhatott közönyről; és ha a katolikus népszövetség fejlődéséről közzétett hírek igazak, az egész ország szinte forr a néppárti politikáért való felbuzdulástól. Ha az Alkotmánynak van igaza, akkor az opportunitás vádja sem érheti az ország katolikusait. Azután a katolikus sajtóegyesület gyűlései oly szép eredménnyel folytak és folynak szünetlenül, hogy van elegendő pénzmag a katolikus sajtónak akár agyontámogatására is. Merem állítani, hogy a néppárt által hirdetett politika érdekében annyi minden történik, annyi mindenféle szentről elnevezett egyesület alakul, ahol szónokolnak, agitálnak, verbuválnak, paszkolják a politikai ellenfeleket, hogy már alig lehet

fokozni ezt a tevékenységet. Tehát valósággal ki van zárva, hogy Rakovszky István nem nagy rosszkedvében panaszkodott közönről és oportunitásról.

Még sem kételkedünk abban, hogy Rakovszky István tényleg nincs megelégedve a néppárt által elért eredményekkel. Fentebb azt voltam bátor mondani, hogy az élet örli meg a konzervatizmust és öli meg a néppártot. Megpróbálom okát adni ebbeli nézetemnek. Nem akarom azt az állítást megkockáztatni, hogy Rakovszky István nem ismeri az életet, az élet és fejlődés törvényeit. Bizonyára jobban ismeri nálam. De van az ő, a néppárt politikájában egy momentum, mely a haladó élet elé gátat emel. Megparancsolja, hogy a nap álljon meg a Vatikán előtt, a hold pedig engedelmessédjék a pápa parancsainak, a föld meg forogjon az egyház körül. Nem tagadja ma már semmiféle, még olyan hithű katolikus sem, hogy az egyház a maga fejlődésében alá volt és alá van vetve a fejlődés általános törvényeinek. Az a keresztény hierarchikus világnézet, amely a néppártnak Rakovszky István szerint, a gerincét kell, hogy képezze csupa historiai reflexióból akar a katolikus emberiség fejlődésére bilincseket rakni és megfélemezni arról, hogy az élet nap-nap után rácáfol ezekre a historiai reflexiókra s még az egyszerű ember is érzi, hogy a Róma parancsai és érdekei szempontjából „csinált” politika szembelyezkedik az élet és kultura mindennapi követelményeivel. Az élet és a kultura hatalmasabbak a pápánál, hatalmasabbak Rómánál. Minden hasadékon, minden legkisebb nyíláson behatolnak — még a Vatikánba is — lassu, szakadatlan munkával felszivják, eltüntetik a historiai reflexiókat. És különösen az irántuk való tiszteletet. És Rómának az élet és kultura erejével szemben nincsen más eszköze, mint az egyházi policia rendeletei, a világi klerikálisok pedig politizálnak és diplomataizálnak és szörnyen bosszankodnak, átkozódnak, ha a nép első sorban *élni* akar. Sőt Róma sem fukarkodik ujabban az átok nyilaival, amikor az élettel kellene szembeállítania. Higgyék el, az élet egyikkel sem törődik.

Mondok erre egy példát. Pár nap előtt Bécsben a *Burgszínházban*, tehát a legjobb erkölcsű muzsák templomában, adták *Tolstoj* posthumus darabját: „Az élő halottat”. Jegyezzük meg jól, a *Burgszínházban* adják *Tolstoj* darabját, abban a *Burgszínházban*, ahol a keresztény világnézet karöltve az erkölcsrendészettel örökös az irodalmi erkölcsök fölött. Annak a *Tolstojnak* a darabját, aki az egyházat és államot vádolta meg azzal, hogy megakadályozzák az embert abban, hogy természetes és így erkölcsileg egyedül tiszta érzései szerint cselekedjék és éljen; még akkor is megakadályozzák, ha az egyház és állam törvényei szerencsétlenséget és gyászt hoznak a szegény ember életébe. Ennek a darabnak hőse azt mondja többek között az őt faggató vizsgálóbíróhoz: „Nem szégyenli magát, bíró ur? Minek avatkozik mások életébe? Ön örül a

hatalmának és ezt a hatalmat arra használja, hogy olyan embereket, akik ezerszerte jobbak Önnél és ezerszerte több tiszteletet érdemelnek, mint Ön, testben és lélekben megkinozzon. És Ön, aki havonként felveszi a fizetését piszkos foglalkozásáért, felveszi egyenruháját, hogy kihívjon bennünket, embereket, akiknek a saruja kötőjét megoldani sem méltó.”

És mikor a szerencsétlen Fedja, aki, bár egyházi és állami törvény ellenére, feláldozza magát mások boldogságáért, imígyen leszámol a földi igazságszolgáltatás képviselőjével, oly taps-viharban tört ki a *Burgszínház* főmagasságu, még magasabb és excellenciás, a keresztény világnézetet őrző premiére-közönsége, amelyet itt még nem értek soha, úgy hogy percekig szünetelt az előadás.

Aki előlött gondolkodik, meg fogja érteni, hogy miért tűnt el a „Vaterland” Bécsben és miért fenyegetőzik Rakovszky István Budapesten a hattyudalával.

Bécsben a törvény alapján polgárjogot nyert az a világnézet, mely a historiai, még oly szent kísértetknél sem áll meg. Ez a világnézet az emberi, természetes jogokat hirdeti, az élet jogait, a jelen jogait az átöröklött, csupán historiai alapon szerzett jogokkal szemben. Ennek a világnézetnek igazsága elementáris erővel hatott a *Burgszínház* előkelő közönségére, ugyanazon közönségre, amelyből ki szoktak kerülni a klerikális gyűlések „nagynevű” szónokai.

Magyarországon ennek a világnézetnek még nincsen polgárjoga. Még minden klerikális gamin abajgathat vele szemben destructiv tendenciáról. De ez a világnézet él annak a parasztnak a lelkében is, akit odaállítottak a katolikus nagygyűlésre, hogy „egyszerű keresetlen szavakkal” csatlakozzék a maga naivságában a historiai alapon álló konzervatív-kerikális világnézethez. Amikor hazamegy ez az ember, szemben találja magát az élettel és azt látja, hogy a historiai alapon álló uraktól csak szónoklatokat kaphat az élethez, egyebet nem és megszólal benne a szerencsétlen Fedja lelkiismerete és világnézete, hogy miért éppen a historiai alapon álló urak legyenek a helyes világnézet letéteményesei, amikor az élet egészen más törvényeket szab eléje.

Lehet, hogy tévedek, de én ebben látom a néppárt hanyatlásának okait. Az urak meg akarják állítani az élet örökké forgó kerekét, ha nem akar úgy forogni, mint ahogy ők szeretnék. Ők historiai alapon szeretetet hirdetnek és tényleg epét szórnak mindenki, gyűlöletet szítanak mindenki ellen, aki nincs velük egy nézetben. Manapság a forma már öl, ha nincs megfelelő tartalma, manapság a historia sok esetben hazugsággá válik, ha ellenmondásba jut az élettel. És a formának, a historiának, az elméletnek nem ad tartalmat sem a nagy kor, amelyre hivatkozik, sem a még olyan magas hely, ahonnan utnak eresztik. Ma az élet törvénye a legszenvedőbb törvény. Ez ellen küzdhetnek átkokkal és rendőrkardokkal meg puskákkal, pillanatra talán megakaszt-

hatják, de nem győzedelmeskedhetnek felette a még oly hatalmas, még oly szent emberek sem, akik a természettel, az étellel szemben mégis csak emberek maradnak.

Fleischmann Sándor dr.

A bilkei eset.

§§ Mély fájdalommal olvassuk a bilkei orthodox rabbi esetét. A szegény szerencsétlen Izrael Mayerre, bár magyarul sem tudott, rábízta az anyakönyvek vezetését. Az anyakönyvek a kényszerű idegen segítséggel, a Gelbmann kisbaltos és fia jóvoltából, ennél fogva úgy vezetődtek, hogy a szolgabírónak kellett beavatkoznia, mert a föltűnően sok leányt épp oly kevéssé lehetett katonának besorozni, mint az oly legényeket, akik pár évvel fiatalabbak, tehát fejletlenebbek voltak a kelleténél. A honvédelmi minisztériumhoz intézett szolgabírói följelentést a beregszászi törvényszék tárgyalta, Izrael Mayer orthodox rabbit két évi és a bűntársakat is 13—11 stb. havi börtönre ítélte. A kassai tábla még tovább ment. Három esztendei börtönt mért a rabbira és a bűnrészeseket is emelte. A Kuria kissé enyhített, de azért tetemes börtönbüntetések szóztak a tettesekre.

Mi is tárgyalhatjuk: alkalmas az elmélkedésre. A bilkei orth. rabbi tudatlanságának, s a vele, vagy a nevében — de így is néhány hive segítségével elkövetett bűnök, annak a világnak a szemében, amely a zsidóságnak hátrányára betudható minden tette vadászik, hogy az összesség ellen fegyvert kovácsolhasson belőle: az egész magyar zsidóság defektusaként szerepelnek. Mindnyájunk homlokára rásütik a szégyenbélyeget és mindnyájunk orcáján ott ég a restelkedés piros rózsája. Az egységet így el nem kerülhetjük. Ellenségeink a katonaszabáditásért és anyakönyvhamisításért súlyosabb ítéletet mondanak, mint az a három bíróság, amely döntött s az osztó igazság nevében a bilkei tetteseket tartja börtönre éretteknek. Ők az összefoglaló igazság hamis elvéhez nyulnak és az orthodoxot meg a neológot, de a statusquo zsidót is papostul, grajzlerostól s azokkal együtt, akiket anyagi jólét és szellemi felsőbbbség kiválasztanak közülünk és nem csak a bűnöktől tartanak távol, hanem tisztelteké, becsülteké tesznek: egyformán börtönbe dugnának. A felelősséget — amit jótettek, nemes cselekedetek elkövetése, nemzeti értékű sikerek szerzése esetén nem szoktak valamennyiünkre repartírozni, most valamennyiünk nyakába sózzák. Ilyenkor a mi ellenségeink hiszik és vallják a magyar zsidóságnak törvényekben kimondott egységét és — mert úgy véli, hogy a felelősség elosztása folytán így reá kevesebb jut — az orthodoxia vezetése sem siet a cáfolatokkal, a nyilatkozatokkal, kizárólag a maga részére reklamálni a bűnösöket.

Pedig a szóbanforgó s az ehez hasonló bűnök a haladó zsidóság táborában lehetetlenek. Papjainak rovására vagy segítségével ily deliktumokat elkövetni kizárt dolog. Világi műveltségük, modern nevelésük, a kor nyomait nem nélkülöző erkölcsi felfogásuk képtelenné teszi őket ilyesmire.

Az orthodox papokat illetőleg általánosságban szintén ez a felfogásunk, de, ime, a baj, mint sajnálattal látjuk, mégis megeshetett.

Ez a baj, ha egyes vidékekre tekintünk, szinte természetes. Mélyen sajnáljuk a szegény hitközségeket és a szerencsétlen áldozatokat, a mi felekezeti ügyeink rendszerének áldozatait.

A dolog egyszerű. A bilkei orth. rabbi nem tudott magyarul s úgy látszik, csak azokról a bűnökről volt tudomása, azok iránt volt érzéke, amelyekről a szent zsidó írások emlékeznek meg. A katonaszabáditásokról, az anyakönyvek, tehát ily közhitelű okmányok, hamisításának tilalmáról azokban szó sincs. Ráadásul jó szíve is tévedésbe ejthette. Egyesek nyilván visszaéltek vele. Azt is hihette, hogy szent kötelessége hivatott azoktól a testi és lelki szenvedésektől távol tartani, melyek a katonáskodással — különösebben a zsidóra és még különösebben az orthodox zsidóra nézve — járnak. Bűne az ő egyéniségét illetőleg enyhítő körülmények nélkül tehát nem szűkülökdi. De ez enyhítő körülmények nem oly erejűek, hogy mentségül elfogadhatók volnának.

Nézetünk s e lapban sokszor vitatott álláspont az, hogy oly körülményeknek nem is volna szabad főnforogniok, melyek ily természetű mentségek keresésére utalhatnának. Ha az orthodox papképzés világi része a kor igényeinek, a felekezet méltóságának, a nemzeti szükségletnek és egyáltalán a közérdekeknek megfelelően rendezve volna, ha a felekezeti autonómia olyan volna, mely a szükséges ellenőrzést lehetővé teszi s a tapasztalt hibák, vagy hiányok kiküszöbölésére megadná a módot és az eszközöket: akkor a bilkei eset, vagy az ehez hasonló általában kizártaknak volnának tekintendők. A receptiós törvény szól a lelkészképzésről, de ezt a törvényt mind a mai napig végre nem hajtották. Ez a baj gyökere. Ezért sürgette Tisza István gróf is a rabbiképesítés ügyének rendezését, mely, úgy látszik, a mostani vallásügyi kormány egyik kiváló programmpontja. Könnyen megvalósítható, de megvalósítandó, hogy a bilkei és hozzá hasonló esetek ne ismétlődhessenek.

Az az ugynevezett orthodox szervezet azonban olyan, amely mellett sok minden lehetséges. Szinte nincs is lap számunk, amelyben hiányosságainak valamely káros vagy csúfos következményére ne kellene rámutatnunk. A hibák legtöbbször magának a községi életnek, az ebből össze tevődő felekezeti közéletnek válnak hátrányára és más felekezetüknél is megbotránkozást keltenek; de, ime, látjuk, lehetségessé tesznek oly elrugaszkodást is, melyért a megsértett világi igazság számára már börtönbüntetésekkel kell megtorlást szerezni. Lehetetlen, hogy a vallásiakban konzervatív zsidóság ez állapotok fentartását, avagy az ezeknek kedvező viszonyok megerősítését óhajtáná, vagy a felekezet becsületével összeegyeztethetőnek tartaná.

De a bajok bekövetkezésének a lehetősége főnforog mindaddig, míg a felekezet beligazgatásában gyökeres változás nem esik. Igaz, a jelenre és a jövőre nézve az anyakönyvek állami kezelésbe vétele, új anyakönyvhamisítási

eseteket fölmerülni nem engednek, de a felekezeti életnek sok más olyan momentuma van, amelyben a tudatlanság, a világi műveltség, az állami nyelv ismeretének hiánya, vagy a félremagyarázott jóakarát — a bűnös hajlandóságokról nem is szólva — kártevőként, megbotránkoztatóként léphet föl. Hiszen éppen ezek az esetek azok, amelyek a legsűrűbben szerepelnek, amelyek az orthodox választott bíróság foglalkoztatását, közhatósági beavatkozásokat, polgári és büntető-bírósági tárgyalásokat tesznek szükségessé. Az orthodoxiának különválása és testületeinek külön szervezetekben való működése termelte e viszonyokat. Negyven esztendei működésüknek ilyen eredményei bizonyára megcsufolják azokat, akik a különböző szervezetek vagy éppen a külön autonómiák szószólói. Akiknek gondolkozását bőszen indulatok el nem homályosítják, azok ily jelenségekkel szemben megértik, hogy az egységesen szervezett felekezeti képviselő alkotásmányára és a helyesen meghatározott autonóm szabályok ellenőrző erejére, de legfőképpen morális hatására mekkora szükség van. Mert a bajok nagyok, az ország némely részeiben felekezeti és állami szempontból egyaránt súlyosak.

Ezek kiküszöbölésén fáradozik az Egyenlőség s a magyar zsidóság legjobbjai, amikor az autonómiát sürgetik. A reánk háritott szolidaritás, melyet egységünk és történeti multunk közösségének tudatában viselnünk kell, tisztult helyzetben viselni is akarunk, kötelességünkkel teszik, hogy a bajok orvoslására vezető módokra törekedjünk. Az állam pedig a helyzet javításába megy bele, midőn e törekvések jogosultságát elismeri s a tettek mezejére lép. Egységes autonómia mellett, mely, a vallást illető kérdések érintése nélkül, lehetővé teendi, hogy a felekezet világi igazgatásának ügyében mind az a modern erkölcsi érték és fölfogás, ami a magyar zsidóság vezető elméiben fölhalmozódott, az egész felekezettel szemben érvényesülhessen, lehetetlen elképzelni azt, hogy magyarul nem értő, talán így irni-olvasni sem tudó papok világi közfunkciókat végezzenek, vagy a felekezetet, mint ilyent, hivatalosan képviseljék és szégyenére, botránykövé váljanak. Hogy a helyzet megváltozzék: az nemcsak a haladó zsidóság érdeke, ellenkezőleg még inkább az orthodoxiáé, amelyet nemcsak defektusaitól szabadítana meg, hanem azt is fokozottabb mértékben tenné lehetővé, hogy a zsidóvallás részére, amire jobbjai törekszenek, csakugyan tiszteletet és becsületet szerezzenek.

A bilkei eset szomorú mementó s mint ilyet szögezzük le annak igazolásául, hogy az az álláspont a helyes, amely az autonómiának a zsidó mellé modern erkölcsi tartalmat is akar adni.

Octroy.

— Jegyzetek az autonomiáról. —

Írta: Klein József dr., kassai főrabbi.

Liberális, más ember érzelmeit is tiszteletben tartó embernek igen kellemetlen szó és fogalom az octroy. Erőszakos gyámkodást jelent sorsuk fölől rendelkezni tudó emberek és intézmények fölött.

De sokszor volt rá szükség és sokszor bizonyult üdvösnek, amikor akaratuk ellenére kellett boldogítani olyanokat, akik a jót szándékosan nem akarták bevenni, az okozott kár azonban nemcsak az ő egyéni káruk volt, hanem a köznek volt a baja. Olyan jót pedig hamarosan alig tudnék megnevezni, amit a zsidókra nem kellett volna oktroyálni. Hogy milyen fényes tehetségeink vannak, azt nekem most felesleges fejtegetni. De nem kell szépitnünk, hogy egy tehetség mindig hiányzott belőlünk: az államalkotó képesség, illetve, ami ezzel szorosan összefügg: a politikai és állami rend és fegyelem érzéke, az ezekre való hajlandóság. Ez a képesség hiányzik ősidőktől fogva. Nem is volt meg soha. És itt rendkívül éles ellentét van a zsidó vallás és a zsidó ember között. A zsidó vallás maga a rend. Körébe vonta nemcsak a tisztán szertartásos életet, nemcsak az általános erkölcsi rendet, de a maga hatáskörébe utalta a jogrendet is és szabályozza az embernek minden magán és nyilvános ügyét felkeltétől elalvásáig. A zsidó ember pedig — amikor egymás között vagyunk — nem ismer semmiféle rendet és fegyelmet, nem ismer tekintélyt, „keménynyaku“, telve daccal és civakodással és addig nincs béke, amíg valamely felsőbb, külső hatalom ezt a békét, a rendet rá nem parancsolja. Magyarazzam most, hogy mi a tóra? Nekünk paizsunk és kardunk, zászlónk és cimerünk, erőnk és dicsőségünk, életünk és boldogságunk. Az egész emberiségnek pedig az erkölcsi világrend alapja. A mi büszkeségünk pedig az, hogy ez őseinknek adatott és évezredekken keresztül hirdetjük magunk, hogy ezért vagyunk mi a „kiválasztott nép“.

Tudjátok atyámiai, orthodox hittestvéreim, hogy hogyan áll ez a kérdés a valóságban? Olvassátok csak el a talmud Abódá Zará tractátusa 2 b. oldalát. Ott arról van szó, hogy a pogány népek felelősségre vonatván, az utolsó ítéletben a tóra meg nem tartására nézve így fognak védekezni:

„Világ ura! hát egyáltalán adtad-e Te nekünk a tórát „és mi azt nem fogadtuk volna el?“

De hogyan védekezhettek ők így, hiszen meg van írva: az Örökkévaló a Sinaj felől jön, felragyogott nekik Széirből és előtört Párán hegyéről, továbbá meg van írva: az Örökkévaló Jemenből jött.

Mit akart az Isten Széirben és mit keresett Páránban?

R'Jóchanan szerint ezek a versek arra tanítanak bennünket, hogy az Isten át akarta adni a tórát az összes népeknek (azért járt-kelt a Sinajon való megjelenése idejében Széirben, Páránban és Jemenben stb.), de azok nem akarták elfogadni, míg végre felajánlotta Izraelnek, aki azt el is fogadta.

Ők tehát (a pogányok tényleg fenti kifogással, miszerint Isten nem adta nekik a tórát, nem védekezhetvén) emigy fognak védekezni: Hát elfogadtuk mi a tórát és nem tartottuk meg? Erre azonban azt a feleletet kapnák: hát miért nem fogadtátok el? Épen ezért még nagyobb a büntetések?

(Helyes védekezésük tehát ez lesz:) Világ Ura! hát fölénk is emeltél-e egy hegyet, mint egy hordót és úgy sem fogadtuk el? Aminthogy ezt így tetted Izrael-

KRISTÁLY-forrás

szénsavval telített ásványvíz hasznos ital étvágyzavaroknál és emésztési nehézségeknél. A legtisztább és legegészségesebb asztali és borvíz. Hathatós szomj-
osillapító. Övszer fertőző betegségek ellen. Orvosi rendelet szerint egy melegített pohárral igyék éhgyomorra.

Kíváncsiakra töltésnélküli
∴ töltést is szállít a **Szt. Lukácsfürdő Kútvállalat BUDÁN**

lel, amint irva van (M. II. k. 19.¹⁷): ott állottak a hegy alatt?

Ehez Rav Dimi bar Chámá megjegyzi: Ez a vers arra tanít, hogy a (Sinai) hegyet Isten mint egy hordót emelte föl Izrael fölé és azt mondta nekik: ha elfogadjátok a tórát, jó, ha nem, akkor itt fogtok rögtön elpusztulni.

Észreveszitek, orthodox testvéreim, ennek a szép legendának a morálját?

Szegény pogányok! Igazuk van! Azzal védekeznek, hogy nem az ő hibájuk, ha a kínáláskor nem kellett nekik az a tóra, amely a lopást, paráználkodást és sok más bűnt eltiltotta és a szülők iránti tiszteletet, valamint a felebaráti szeretetet meghagyta. Izrael nem fogadta el jószándékból. Ugy kellett a tórát rájuk oktroyálni. Így ők is elfogadták volna.

De ez még nem is elég a talmudnak. Sabbath tractatus 88. a. oldala tovább megy. Itt ezt olvassuk: „és megálltak a hegy tövében (M. II. k. 19.¹⁷). Erre vonatkozólag Rav Avdemi bar Chámá bar Chászá megjegyzi, hogy ebből a versből következik, hogy az Isten fölemelte föléjük a hegyet, mint egy hordót és azt mondta nekik: ha elfogadjátok a tórát, akkor jó; de ha nem, itt fogtok mindnyájan elpusztulni. Ehez azt jegyezte meg R. Acha b. Jákób, hogy *innen nagy tiltakozás tehető a tóra ellen*.

És ne hogy valami egyebet lehessen belemagyarázni, Rasi ott megadja ennek a helynek az értelmét a következő megjegyzésével: „ha majd Izrael felelősségre vonatik, hogy miért nem tartották meg azt (a törvényt), amit magukra vállaltak, akkor azt fogják felelni, hogy azért nem, mert *kényszerhelyzetben* voltak, mikor elfogadták.” Ugy octroyálta rájuk Isten azt a szervezetet, amely a tórában van.

Kihasználhatnám ezeket a talmudi helyeket végnélküli csufondároskodásra. De az egész ügy sokkal komolyabb, sem hogy ezt szabad volna tenni. Egyszerűen rájuk mutatok, mint a zsidó közlekedet jellemző helyekre, amelyek azt mondják és hangos szóval kiáltják, hogy mi octroy nélkül nem boldogulunk. Semmiféle zsidógyűlés a világon nem fog rendet teremteni a zsidó ügyekben, ha a hozott határozatok legfelsőbb végrehajtása és foganatosítása magunkon marad.

Itt van az a sokat emlegetett congressus. Az orthodoxok legfőbb kifogása a congressusi törvény ellen az, hogy a rabbi jogköre meg van nyirbálva és hivatalnokká van degradálva. Szó sincs róla, van abban a szabályzatban olyan, amit másképp kellene ma már csinálni, de aki objectiv hozzáértéssel olvassa azt a szabályzatot, az megállapíthatja, hogy a rabbi tulajdonképeni specifikus jogait a szabályzat nem is érinti és megfelelő kezelés mellett a szabályzattal a rabbik meg is lehetnek elégedve addig, amíg jobb fog készülni. (A szabályzat ebből a szempontból tudtommal még nincs megvilágítva.)

Az orthodoxia mégis felzudult ellene. Nem fogadta el és a kormány sajnos — nem alkalmazta az octroyt.

Megszületett egy nagyon szép, de épen velünk szemben igen helytelenül alkalmazott elv: a lelkiismereti szabadság tiszteletének elve.

Az orthodoxia kijelentette, hogy reá nézve lelkiismereti kényszer volna a Congr. szabályzat elfogadása és így a kormány mellőzte a kényszert. Az orthodoxia két elemből áll. Az egyik az, amelynek nem kellett az emancipáció sem, a recepció sem és ezeket a leghatározottabban utasították vissza, mint oly földi jókat, amelyekért cserébe kell adni a tórát és ezzel együtt a tulvilági üdvösségüket. Ezek otthon ülnek és tanulnak, hogy meg-

élhessenek, ezért kereskednek is és ha végig tudtak menni a falujok utcáján úgy, hogy az épen az iskolából kijövő és ott a vallás tanításait élvezett paraszt suhancok a szeretet nevében meg nem hajigálják őket és még csak azt sem kiabálták, vagy *csak* azt kiabálták utánuk, hogy „zsidó-bidó”: akkor teljesen boldogok és azt mondják, hogy itt a zsidónak jó sora van. Hogy *vallása* ugyanolyan elbánásban részesüljön, mint a többi, hogy meg legyen a hivatalos képviselte a törvényhozásban, hogy ügyeiben ne a főszolgabíró ítéljen, azt ő nem kívánja, mert nem érti. Jámbor lelke az ezt követelők vallásos gyakorlatának lazaságát okozati összefüggésbe hozza magukkal ezekkel az eszmékkel és azért nem kellene neki ezek a dolgok.

Ezek nemcsak azt nem bányák, ha a zsidóság képviselője nem ül a főrendiházban, hanem ha megcibálták a fenntisztelt suhancok, akkor azt mondja, hogy ennek így kell lenni, ezért vagyunk „gólusz”-ban.

Vallásos lelkük feltétlenül tiszteletreméltó és én az utolsó leszek, aki őket bántani hajlandó volnék.

De ismerem őket és tudom, hogy nekik az orthodox iroda által kívánt külön szervezet sem kell. Nekik olyan mindegy, hogy van-e szervezet vagy nincs és hogy ha van, hogy az milyen, hogy annál nagyobb mindegy nincs a világon.

Ezt az elemet akarja tehát akár a szabadkai hitközség jóakarattal telt elnöke, akár bárki fia szervező gyűlésre meghívni, ezekkel akar alkotmányozó gyűlést tartani. Ha erre gondolok, mindig eszembe jut az a hitközség, amelyben az elnök összehívta a község előkelőit és szép beszédet tartott arról, hogy most már érkezett az ideje annak, hogy a község alapszabályokat készítsen és megmagyarázta, hogy milyen előny lesz az, hogy ha mindenkinek a jogai és kötelességei és a tisztviselők hatáskörei meg lesznek állapítva. Beszéde után felállott egy öreg és odaconcludált röviden, hogy „csak semmi rendcsinálás; minek az az alapszabály, nem volt alapszabálya a dédapánknak sem, mégis meg voltak idáig; majd meg leszünk ezentul is; a jó Isten majd segít ezentul is”.

Ezek megnyugodtak utóbb az emancipációban is, a recepcióban is, mert ha a szomszéd nevelt is ügyvédet a fiából, neki nem kellett szintén azt tenni. Ő megmaradt magának a „halácha négy rőfjén” belül és ezzel meg volt elégedve és nem háborgott az octroy ellen.

Ezek megnyugodtak még a vasárnapi munkaszünet octroyálásában is és azóta mind a mai napig becsukják a boltjukat szombaton is, vasárnap is.

Ha ezekre a kormány a szervezetet is rá fogja octroyálni és látni fogják, amit az Országos Iroda annyi ünnepélyes nyilatkozatban jelentett ki, hogy ő abban a szervezetben ugyanaz fog maradhatni, ami eddig volt, akkor utólag ugyanannyit fog törődni ezzel a szervezettel, mint a többi octroyált törvénnyel!

(További cikkek következnek)

H I R E K.

— **A Talmud magyarul.** Lapunkban már kétszer emlékeztünk meg egy *Kereszt* című vállalat kiáltványáról, mellyel az országot elárasztja: magyar talmudfordítást ígérve, rituális gyilkossággal és pornografiával vegyest. Azt is megírtuk a *Kereszt* vezetőjéről, hogy gazemberség így szítani a felekezeti gyűlölködést. A szóbanforgó *Kereszt* azonban nem akar megsértődni és folytatja az izgató felhívások szétküldését. E héten egy ilyen alávaló röpi-

Köncs Boldizsár dr. fővárosi tiszti ügyész címére is elküldött. Köncs dr. levelet intézett hozzánk ez ügyben, melyet engedelmével alább szóról-szóra közlünk. Az előkelő hely, ahonnan a válasz az izgatóknak elhangzik és az a tény, hogy írója az elképzelhető legragyogóbb liberális keresztény ember: minden olvasónk hálás figyelmét és érdeklődését rá kell, hogy terelje Köncs dr. irására. Különösen azokét, akik aggódva kérdezték tőlünk, hogy a keresztény magyar társadalom hogyan nézheti tétlenül a felekezeti izgatók e garázdálkodását?

A levél ez:

Igen tisztelt Szerkesztő Ur! A tegnapi póstával kaptam az idemellékelt levelet, amely a Talmud magyar fordításának megvételére és ismerősei által való megvételére hívja fel és buzdítja az olvasót.

Nem ismerem sem a levélben közlött „megrendelési cím”-et: a „Kereszt” kiadóhivatalát, sem azt a kézírást, amely a levél borítékára az én címemet írta.

Szomorú dolog, hogy akad még ma is ember, aki arra vállalkozik, hogy a Talmud magyar fordítása cím alatt *ostobaságokkal akarja roszhiszeműen egymás ellen uszítani embertársait, sőt honfitársait, még pedig oly ember, aki vallását a szeretet vallásának nevezi.* (Mert a felhívás szövegezése és tartalma kétségtelenül azt bizonyítja, hogy a szövegező, a hirdetett Talmudfordítás elkövetője, magyar ember és keresztény ember).

Az egész reklám-levél karakterizálására teljesen elég idézni annak utolsó mondatát, amelyben a hirdető azt mondja, hogy „a mi fordításunk szó szerint hü; akárki jött hozzánk, rögtön meggyőződött erről, ha egy szót sem tudott is héberül s mindenki örvendett, aki e művet megszerezte”.

Hát az lehet, hogy örvendett a boldog vevő, ez azonban legfeljebb amellet bizonyít, hogy alapos és igaz az a közmondás, hogy *similis simili gaudet.*

Nekem azonban, aki éveken keresztül, bár ideális kedvtelésből csupán, de mindazonáltal grammatikus alapossággal foglalkoztam a héber nyelv ismergetésével s ebbeli szórakozásaimban nemcsak mindig a legnagyobb és legtisztább szellemi élvezetek egyikét találtam, hanem volt módomban a héber nyelv végtelen szépségei mellett annak igen-igen nehéz voltáról is némi fogalmat alkotnom (amiben hozzája az európai nyelvek közül csak a magyar hasonlítható némileg), nekem csak boszankodnom lehet az olyan állításon, hogy annak a fordításnak a hü voltáról bárki is rögtön meggyőződött, aki hozzájuk ment, ha egy szót sem tudott is héberül (!) Lehet-e ennél ostobább roszhiszeműséget világgá bocsájtani?

Ostobaságnak veszem, mert másképp *insultusnak* kellene vennem azt, hogy az illető épen engem akar ilyen maszlagnak a vásárlására rábírni, engem, aki évek hosszú sora óta hü olvasója vagyok i. t. Szerkesztő ur minden sorának, melyekben az őszinte és meggyőző lelkesedés és alapos tudás megvesztegető és magával ragadó hevével irtogatja lankadatlanul ezt a folyton felburjánzó és soha kipusztulni nem akaró dudváját a *korlátolt eszű felekezeti elvakultságnak* és terjeszti valódi ismerését a minden művelt elméjü és humánus érzésü felvilágosult ember előtt egyaránt szent „Tan”-nak s az ahhoz írott örökszép glossáknak.

Igen tisztelt szerkesztő urnak

regi igaz hive:

tiszta-ujhelyi Köncs Boldizsár dr.
székesfővárosi tiszti ügyész.

— **Látogatás a Szeretetházban.** A pesti chevra kadisa Szeretetházának igen előkelő vendégei voltak a héten. A gyógyíthatlan betegek ápolására szánt új emberbaráti intézményt az orvosi tudomány kitünőségei tekintették meg. Így Korányi Frigyes és Sándor bárók, Bókay János udv. tanácsos, Réczey Imre udv. tanácsos, Szily Adolf, Erős Gyula, Ludwik András udv. tan., Fried Vilmos, Hüttl Hümér, Mohr Mihály, Temesváry Rezső, Vass Bernát egyetemi rendes, ill. magántanárok, Hahn Dezső, Lévy József, Dumitreanu Ágost, Vály Ernő, Löw Sámuel, Deutsch Ernő, Rothbart József főorvosok és a budapesti orvosi kar más kitünőségei. Az illusztris társaságot Winterberg Gyula udv. tanácsos, chevra kadisai elnök, Mezey Ferenc dr. ügyésztitkár, Adler Gyula szeretetházi elnök, Lindenbaum Mór előljáró, Tsuk Miksa és az orvosi kar: Erdélyi Jakab dr. igazgató, Farkas Dániel dr., gyaratati Derera Henrik dr., szilsárkányi Szili Pál dr. főorvosok fogadták. Winterberg Gyula szép beszédben üdvözölte a diszes társaságot. Ezután az ő, valamint Mezey Ferenc és Erdélyi Jakab dr. kalauzolásával megkezdődött a körut. Az orvosi kar korifeusai mindent alaposan megtekintettek s a legnagyobb elismeréssel nyilatkoztak a látottakról. Korányi Frigyes báró az őt kalauzoló Mezey Ferencnek azt mondta, hogy páratlanul értékes az intézmény. Midőn erre Mezey megjegyezte, hogy a gyógyíthatlan betegek felekezeti különbség nélkül vehetik igénybe, Korányi Frigyes ezt felelte: Igen, ez önöknél már így szokás. A sok elismerő nyilatkozatot lejegyezni sok volna, de valamennyiből leszűrhető az a közös nézet, hogy az orvosi kar szakszempontról a legértékesebb közegészségügyi alkotások közé sorolja a pesti chevra kadisa szeretetházát.

— **Államsegély a kecskeméti zsidó templomra.** Zichy János gróf, a vallás- és közoktatásügyi miniszter, leiratilag arról értesítette a város vezetőségét, hogy a zsidó templom újraépítésének költségeihez 1000 K államsegélyt engedélyezett. A miniszter megemlíti azt is, hogy a jövő év folyamán, a lehetőséghez képest, a kecskeméti zsidó templom építésére további segélyt fog nyújtani.

— **Tápitézet és menház Győrött.** Schreiber Ignác keresk. tanácsos, a győriek ismert jótévedője, községének 100,000 koronát ajánlott föl arra a célra, hogy nyolcvanadik születésnapja alkalmából, ami két év múlva következik el, nyissák meg, illetőleg adják át rendeltetésének az izr. tápitézet és menház régen tervezett új otthonát. A 100,000 K az építés költségeire fordítható, a fenntartás költségeiről azonban a hitközségnek kell gondoskodnia. A győri hitközség kezelesében mintegy 100,000 K oly adomány van, amely, Pfeifer Fülöp dr. első 6000 koronás alapítványa után, az izr. tápitézet és menház megteremtésére följánltatott. További százezer korona alapítványt, melyek rokoncekora rendeltettek, az alapítványozók hozzájárulásával, szintén át lehetne adni a jelzett intézmény számára. Miután a telket a város ajánlotta föl, ennél fogva a nagyszabású új alkotás létrehozásának nagyobb akadályok nem állanak útjában. De hogy ezek is elháríthatók legyenek, Perl József dr. hitközségi elnök vezetésével a napokban a hitközség kebelében fennálló jótékony testületek értekezletre gyűltek össze a további teendők megbeszélésére. A Schreiber-féle 100,000 koronás alapítványt itt jelentette be Meller Ignác, amiről az értekezlet érthető lelkesedéssel vett tudomást. Itt kalkulálták azután ki, hogy a fenntartás szükséglete évi tizenötezer korona, melynek fedezésére 8000 K áll rendelkezésre. A még szükséges hétezer koronát az értekezlet elvi megállapodása értelmében a hitközség, a nőegyesület és a chevra kadisa egyenként évi 2000 koronás hozzájárulásából és a befolyó adományokból fogják fedezni. Az intézmény létrejötte így biztosítottnak látszik.

— **Az Orsz. Izr. Patronage Egylet javára** a lefolyt fő-
ünnepek során megajánlott következő templomi adományok
érkeztek be: Bricht Lipót 10, Kun János 5, Leitersdorfer Dávid
10, Harstein Géza 10, Huttmann Hugó 5, Strasser Róbert
25, Reisz Mór 10, Hay Ignác 4, Brück Sándor 10, jánosi
Engel Gyula 100, csepeli Weisz Manfréd 200, Winterberg
Gyula 300, Faludi Gábor 100, maróti Fürst László 100,
Kleinberger Ferenc 500, Székely Ferenc 500, Lindenbaum
Mór 50, Schwarz Jakab 200, Bettelheim Mór 200, Kramer
Miksa 100, Propper Samu 50, Beimel Sándor 100, Munk
József 20, Wodianer Arthur 100, Wolf Vilmos dr. 20, Mos-
kovitz Jónás 2, Ullmann József 10, Reisz Dávid 5, Kohn
Samu 10, Gleichmann Manó 5, Spitzer József 5, Détschi
Milton Lajos 5, Horner Samu 10, Somló Mór I. 20, Nagel
Marcell 50, N. N. 10, N. N. 5, Weisz Izák 10, Kohner
Adolf dr. 100, Ohrenstein Henrik báró 200, Herzmann Ber-
talan 50. Összesen 3249 korona. Alapító tagokul újabban be-
léptek: Baumgarten Leó, Szász Ödön és a Fogarasi izr. hit-
község.

— **Az izr. szünidei gyermektelep-egyesület**
javára *Brandstädter* Izák és neje, szül. Schwarz Fanny
1000 koronás és *Pick* Hugó és neje, szül. Weil Szidónia,
szintén 1000 koronás alapítványt létesítettek. *Klein* Jakab
H. pedig 500, *Blockner* Izidor 250, *Dömény* Lajos dr. 100
és *Klein* Miksa 50 koronát adományoztak.

— **A zsidó betegápoló nővérek**, akiknek a pesti
chevra kadisa Szeretetházában van az otthonuk, a héten,
mikor az intézményt a fővárosi orvosi kar vezető emberei
meglátogatták, ezeknek figyelmét is magukra vonták. Érdek-
lődtek az intézmény szervezete iránt s elismeréssel szóltak
működésükről, mely nemcsak a Szeretetházban elhelyezett
gyógyíthatlan betegeknek áll rendelkezésére, de magán-
házakban ápoló betegek által is igénybe vehető. Többen
mondották is, hogy, amire érdemeseknek mutatkoznak,
a zsidó betegeknek ajánlani fogják őket. Ugyisint azokra a
fényesen berendezett szeretetházi külön szobákra is fölhívják
majd a figyelmet, — ezt most mi is megteesszük — melyekben
jómodu gyógyíthatlan betegek helyezhetők el ápolásra.

— **Zalavármegye főispánja** sipeki *Balás* Béla
dr. f. hó 15-én foglalta el méltóságát a megye székhelyén,
Zalaegerszegen. A beiktató közgyűlésen többek
közt ezt mondta: „Főispáni működésem további pro-
grammja lesz a vallásfelekezetek egyenlősége, legfőbb törek-
vésem leendő a vallásfelekezeti békét a vármegyében istá-
polni, mert szívemben minden felekezetnek érdeke egyenlő,
nem ismerem különbséget a felekezetek között. „A küldött-
ségek sorában a *zalaegerszegi* izr. hitközség is tiszteltgett.
Ehhez intézett válaszában a főispán így szólt: „Nagyon
köszönöm a zalaegerszegi izr. hitközség üdvözlését, ismerem azt a *nagy kulturális és szellemi értéket*, melyet
hitközségük képvisel. Céлом és feladataim közé sorolom
a helybeli izraeliták kívánságainak teljesítését is, mert
nem ismerem különbséget a vallásfelekezetek között és
csak forduljanak hozzám bátran, készségesen állok rendelkezésre.“

— **Papiktatás.** Vasvárott nagy ünnepségek közt
iktatták be e héten a hitközség új rabbiját: *Herskovits*
József drt. A környékbéli hitközségek Sárvár, Zalalövő,
Kiscell, Veszprém nagy küldöttségekkel képviseltették
magukat, utóbbi kántorát is átengedte. *Adler* Illés dr.
pesti rabbi gyönyörű szónoklattal iktatta be az új papot.
A nagy hatást keltett oráció befejező része ez volt:

„És a szived sohase szűkölködjön lelkesedés, meleg-
ség nélkül, mert akkor úgy jársz, mint soros prófétai lec-
kénkben a kihűltszívű Dávid király, aki hajdan harcokat
vivott, diadalokat aratott, forró zsoltárokat énekelt, de
amint a szive kihűlt, az akarata meghalt, betakarták ru-
háival; csak vállán csüngött a bibor, a királyi palást, mert

hiányzott a belső hevülés. A királyi palást maga melege-
tet nem kelthetett, a királyi ruha meg a királyi bibor sem
támaszthatott, ha annak a szívnek fenekén, a léleknek leg-
mélyén nem fakad igaz melegforrása: úgy az a ruha,
amelyet ma adtak reád, papi ruhád sem fog téged mele-
gíteni és fázni fogsz a melegségben, reszketni palástodban,
ha szivedből, lelkedből kiszikkadt, avagy föl sem lobbant
a melegség, az akarási, a lelkesedés Szeresd hivatásodat,
szeresd hiveidet, szeress minden embert, bárhol és bár-
miként imádja Istenét!“

Herskovits József dr. hangulatos beszéddel ezután el-
foglalta rabbiszékét. Este nagy bankett volt, ahol az új
papot és *Adler* Illés drt lelkesen ünnepelték. Felszólaltak:
Sulzbeck dr., *Dénes* dr. elnökök és sokban mások.

— **Kitüntetés.** A király *Ehrlich* Manó budapesti
lakost, a közélet és a jótékonyosság terén szerzett érdemeiért,
a Ferenc József-rend lovagkeresztjével tüntette ki. *Ehrlich*
Manó a főváros IX. kerületének közéletében fejt ki élénk
tevékenységet és mint a VIII—IX. ker. izr. nőegyesület
pénztárosa is, sok alkalmat talált arra, hogy özvegyek,
árvák és szegények érdekében jót tegyen. A királyi el-
ismerésről bizonyára örömmel értesülnek mindazok, kik
Ehrlich Manó önzetlen munkásságát és áldozatokra mindig
kész jó szívét ismerik.

— **A főiskolai zsidóhallgatók énekkara**, mely-
nek megalakulásáról már megemlékeztünk, a pesti hit-
községtől *Weinmann* Fülöp dr. udv. tanácsos intézkedésére
150 korona támogatást kapott harmoniumra. Az egyesület,
melynek *Burger* Lajos hitközségi pénztáros, az ismert
művész, a karigazgatója, dec. 16-án a Zsidó Ifjak chanuka-
estéjén fog a nyilvánosság előtt először szerepelni.

— **Hogyan készül a vérvád.** Bukarestből jellemző
példáját jelentik annak, hogyan készül a vérvád. Egy
bukaresti ügyvéd egyik fele nevében följelentést tett egy
zsidó kereskedő ellen azon a címen, hogy a följelentő
fiát lakására csalta, elaltatta, rituális célra vérért vette, két
napig magánál tartotta s azután a fiut éjszaka kitette az
utcára. Az ügyvéd a följelentést megtevén, fölkereste a vád-
lott kereskedőt és megfenyegette, hogy ha *nem fizet több ezer*
frank hallgatási díjat, a Liga antisemita c. lapban folytatni
fogja ellene a hajszát. A kereskedő színlag belement a
dologba, de a rendőrséget is értesítette a zsarolási szán-
dékáról, úgy hogy a rendőrség detektívjeinek módjuk nyílt
arra, hogy az ügyvédet és segédjét éppen akkor tartóz-
tassák le, mikor a rendőrség által előzetesen megjelölt
ropogós ezer frankosokat átvették. Az ügyvédet *Niculescu*
Scortzannak hívják. A pörben a végtárgyalást, mely október
hó 30-ikára volt kitűzve, nem tartották meg, még pedig
azért nem, mert a vizsgálat során az állítólag vérvételre
használt fiu atyja őszintén bevallotta, hogy *Niculescu*
Scartzan ügyvéd volt az, aki kezdettől fogva sürgette, hogy
a kereskedő ellen hamis vádat emeljen. Ebbe ő azért
ment bele, mert az ügyvéd „biztosította“, hogy így „igen
szép pénzt lehet keresni“. A vérvád tehát pénzkeresésre is
jó s azok az emberek, akik annyira haszonlesők, hogy ily
eszközhöz nyulnak — vádolják folyton és a legnagyobb
mértékben avval is a zsidót, hogy pénzért mindenre képes.

— **Jubileum.** *Kronberger* Lipót udv. tanácsos, a
Magyar Ált. Takarékpénztár vezérigazgatója, e minőségében
eltöltött munkássága negyedszázadjának betelte alkalmából
a héten meleg ünneplés tárgya volt. Az ünnepséget az
igazgatóság és felügyelő-bizottság diszgyűlése vezette be,
amelyen az intézet alelnöke és alapítója *Besso* Marco, az
Assicurazioni Generali elnöke tartalmas beszédben méltatta
a jubiléumnak az intézet nagyarányu fejlesztése körül
szerzett kiváló érdemeit. Utána a tisztviselőkar küldött-

ségének szerencsekívánatait tolmácsolta *Ruster Béla* igazgató. Ezt az ált. takarékszövetkezettel alapított intézetek u. m. a Magyar Jég- és Viszontbiztosító, a Magyar Telepítő és Parcellázó Bank, a Magyar Ált. Bizalmi Bank, a Minerva Ált. Bizt. rt., az Európai Utipodgyász rt. igazgatósági tagjaiból alakult küldöttség tisztelgése követte, melynek nevében *Éber Antal* dr. vezérigazgató beszélt. Végül a takarékszövetkezet vidéki affiliációja nevében *Lányi Mór* a délvidéki közgazdasági bank vezérigazgatója üdvözölte. Este ünnepi lakomán tovább folyt az ünneplés. A nap maradandó emlékéül a Magyar Ált. Takarékszövetkezet *Kronberger Lipót* nevére 50,000 koronás, a vidéki affiliáció 20,000 koronás, a takarékszövetkezet tisztviselői pedig az Erzsébet királyné szanatóriumában ágyalapítványt létesítettek.

— **Magyar felolvasó Bécsben.** *Schweiger Lázár* dr., az egriek tudós papja, nem mindennapi szerephez jut. A bécsi Antropologische Gesellschaft f. hó 22-iki havi gyűlésén zsidó pap léteire szintizta magyar témával ülhet a felolvasó-asztal elé. A magyar regős énekekről fog, *Sebestyén Gyula* dr. kutatásai alapján, előadást tartani, ami annak a nagyobb német értekezésnek a kivonata, amelyben a régi pogánykori énekeket, napfordulati ünnepeket és a Mithrasz-kultusz magyarországi maradványait fogja ismertetni. Az előadáshoz szükséges vetítendő képeket (diapositívokat) a nemzeti múzeum néprajzi osztálya erre az alkalomra készítette el s egyéb a bemutatáshoz való készletét is rendelkezésre bocsátotta.

— **Grünwald Bernát dr.** nyug. min. oszt. tanácsos f. hó 12-ikén 82 éves korában elhunyt. A közéletben és a felekezeti közmunkák különféle téerein szívesen és nagy egyszerűséggel munkálkodott. Ezért szívesen is foglalkoztatták. A lipótvárosi kör elnökét tisztelte benne. Évtizedeken át elnöke volt az osztrák-magyar tisztviselő egyesület budapesti csoportjának, élén állott egy jótékony célokat is követő zsidó templomegyesületnek s a pesti hitközség, valamint a chevra kadisa képviselőtestületében is értékes munkásságot fejtett ki. Ügyvédnek készült, de a belügyminisztériumban dolgozott, ahol osztálytanácsosi rangig vitte. Nyugalmaztatása után is, mint a törvényelőkészítő bizottság tagja, fáradozott. Királyi kitüntetésben többször volt része. A fejedelmi elismerés jelei közül a Ferenc József-rend lovagkeresztjét és a III. oszt. vaskorona-rendet említjük. A szabadságharcot is végigküzdötte, melyben főhadnagy rangig vitte. F. hó 14-ikén megillető nagy részvétellel temették. Végtisztességén a társadalomnak sok kitűnősége jelent meg. Nagyszámu családjától, özvegyétől és tisztelőitől *Hevesi Simon* dr. pesti rabbi megkapóan bucsúztatta.

— **Zsidó alapítvány evangélikus leányok segítésére.** *Schwartz Vilmos* és neje, *Sternthal Mária*, budapesti lakosok Mezőberény községénél 8000 koronás alapítványt tettek, melynek évi 350 K kamatai, az alapító levél értelmében, *Schwartz Farkasné*, szül. *Weisz Betti* halálának évfordulóján évenként valamely jó erkölcsű szegény mezőberényi leány kiházasítására fordítandók. Az alapító levél értelmében evangélikus leányok előnyben részesítendők; csak, ha ilyen nincs, adható ki az alapítvány kamata bármely más vallású menyasszonynak. Az érdekes kikötés oka az, hogy *Schwartz Farkasné* számára, aki évekket ezelőtt hunyt el, az evangélikus hitközség adott a saját temetőjéből sírhelyet egy kriptá építésére.

— **Tóra barmicvára.** Ifj. *Deutsch Salamon* szombathelyi gabonakereskedő fiának bar-micva ünnepe alkalmára — *Bernstein Béla* dr. jelenlegi nyiregyházi főrabbi kezdeményezésére — tóra-tekerceset íratott a szent-földön, melyet gazdag ezüst szerelvényekkel ellátva a szombathelyi chevra kadisának, melynek alelnöke, ajándékozott. Az avatás

— a barmicvával kapcsolatban — f. hó 11-ikén ment végbe. Az ajándékozót a tórával a chevra kadisa és a hitközség előjárósága kísérték a templomba, ahol *Horovitz József* dr. főrabbi fogadta, körülhordozta, a frigyszekrénybe helyezte és megható imával fölavatta. A tóra elé e napon az ajándékozó és családjának tagjai járultak, mely alkalommal jótékonycélokra közel 1000 koronát ajánlottak föl. A családi vacsorán *Bernstein Béla* dr. nyiregyházi főrabbi is megjelent.

— **A nagyváradi orth. hitközség** beléletét egy névtelen röpiratféle, melyet hozzánk is beküldöttek, igen különös világításban mutatja be. Közzétételére az alkalmat, ha jól következtetünk, az szolgáltatta, hogy hitszónokdajant készülnek választani, aki, úgy látszik, sokaknak nem tetszik. Ez a készülő aktus oka a csunya kirohanásnak, melynek — miután a névtelenség homályába burkolódik — különös jelentőséget nem tulajdoníthatunk. Egyébként a névszerint is fölemlített elnöknek, *Cimetbaum* dajannak és a többi szereplőnek a hitközség november 12-ikén tartott rendkívüli közgyűlése elégtételt szolgáltatott. Az eset csak azért érdekes és figyelemre méltó, mert, ime, oly tekintélyes orth. hitközségnél is, minő a nagyváradi, azt akarják saját emberei kideríteni, hogy több tekintetben nem volna rendben a szénája.

— **Emlékezés.** A nagyváradi orth. hitközség elhunyt főrabbi *Fuchs Mór* sirját a múlt héten jelölte meg kegyelettel. Az avatás előtt gyászistentisztelet volt, melyen *Glasner* kolozsvári főrabbi mondott megkapóan szép beszédet. A templomból a hívők *Ullmann Sándor* elnök vezetésével kivonultak a temetőbe, ahol *Fuchs Mór* sirját hatalmas vörös márvány-oszloppal jelölték meg. A sir- emlékre héber betűkkel jegyeztették föl *Fuchs Mór* pályafutását, érdemeit és életének történetét. Az emlék-beszédet a sírnál az elhunyt veje, *Klein Jakab* mondotta. Végül az elhunyt fia, *Fuchs Benjamin* nagybányai főrabbi beszélt nagy hatással.

— **Zavar a templomban.** Diósgyőrről írják, hogy ott folyó hó 11-ikén megzavarták az istentiszteletet. A kis orthodox hitközségben a papnak rendesen nem tetszenek a kántor-metszők s eme nem tetszésének egészen fesztelesen szokott kifejezést adni. F. hó 11-ikén is így történt. A muszaf ima során a kántor egy kicsit elcifrázta a miserberachot s egy-egy szót megismételt. A papnak ez nem volt inyére, minél fogva imaközben megállította az előimádkozót. De a nézete szerint való hiba újra megesett, ami annyira kihozta a papot a sodrából, hogy nem egészen hozzá méltó módon adott véleményének kifejezést, még pedig oly erős hangnemben, hogy az előimádkozó elhagyta az imaszámolyt s az istentisztelet megakadt. Miután a hitközség egy tekintélyes tagja a rabbit mérsékletre intette, a vallás ezen orthodox őre még hangosabbra fordította a szót. Természetesen további zavar lett belőle s az istentiszteletet csak nagynehezen lehetett folytatni és befejezni.

— **A nagykörösi hitközség** képviselőtestülete f. hó 6-ikán alakította meg előjáróságát. Elnök újra *Szántó Gyula* dr. lett, aki évek óta ügybuzgalommal tölti be a tisztséget. Alelnökké *Dezső János* dr. helyébe, aki a tisztséget tovább vállalni nem akarta, *Plager Józsefet* választották. Iskolaszéki elnök újra *Balla József* dr., gondnok *Scheiber Zsigmond* és *Weisz Mihály*, ellenőr *Benedek József*, pénztáros *Singer Mór*.

— **A turócszentmártoni hitközség** múlt heti közgyűlésén ejtette meg választásait. Az eredmény ez: elnök *Hoffmann Ede*, alelnök *Fischer Ármin*, iskolaszéki elnök *Lax Tivadar* dr., chevra kadisai elnök *Strausz Adolf*

dr., templomi előjáró Holländer Samu, pénztáros Grosz Samu. A folyó ügyek során a közgyűlés Rosenzweig Arnold ig. tanító özvegyének 1000 K segélyt szavazott meg.

— **Rabbiválasztás.** A felsővisői orth. hitközség kerületi anyakönyvvezető rabbit választott. Az anyahitközség és 12 fiókja egyhangulag Grünwald Dávid sopronkereszturi rabbira adta le szavazatát.

— **A nagyszöllősi ügy.** Megírtuk minapi számunkban, hogy a nagyszöllősi orth. hitközségben — melynek csodálatos alapszabályait is ismertettük — 'hogyan járt néhány hitközségi tag, aki a községi ügykezelés nyelvének magyarrá tétele érdekében indítványt nyújtott be. Indítványukat nem tárgyalták, sőt a köteles választó közgyűlést sem hívták össze az alapszabályokban előírt időre. Közleményünk, mint velünk közlik, nagy hatást tett a község intelligens köreiből. A választó közgyűlés megtartását folyó hó 19-ikére ki is tűzték, de a magyarosító indítvány a tárgysoron nem szerepel. Benyújtói a vallás- és közoktatásügyi minisztertől fognak orvoslást kérni, akinek így módjában lesz dönteni afelől: föl kell-e venni a közgyűlés tárgysorára az idejében benyújtott indítványokat, különösen olyankor, amikor azok a magyarosításra vonatkoznak?

— **Sirkőállítás.** A korán elhunyt *Szmetana* Dezső tanárjelölt, a szép jövőjű zsidó kántor sirját kolozsvári nyugvóhelyén diszes sirkővel jelölték meg, melynek fedezetét *Eisler* Mátyás dr. kolozsvári főrabbi gyűjtötte. A fedezethez még szükséges 58 K 80 f-t *Rosenberg* Ede dr. nagykanizsai főrabbi bocsájtotta rendelkezésre. A sirkövet f. hó 19-ikén d. e. 11 órakor ünnepélyesen adják át rendeltetésének.

— **A böződujfalusiaknak.** A böződujfalusi proselita hitközségben építendő templomra ujabban a következők adakoztak: 50 koronát: Silbermann Bernát épületfa-cég és pedig: Silbermann Aladár, Szelényi Vilmos és Taussig Vilmos (Budapestről); 20 koronát: Eiszinger J. és fiai (Budapest); 10 koronát: N. N. (Komárom); 5 koronát: Adler Izidor, Grünfeld Adolf, Grünfeld Ernő, Weisz Fülöp (Komárom); 4 koronát: Bernstein Béla dr. főrabbi és 6 koronát a főgimnáziumi tanulók (Nyíregyháza), Holzmann Gyula (Kispest); 2 koronát: Braun Arnold (Komárom), Heier Vilmos dr., Preisach Miksa dr., Stamberg Salamon dr. (Budapest), id. Wolf Lipót (Kis-Marton) Elek fiának barmicvája alkalmából 100 K, az iglói chevra kadisa 20 K. Komáromban: Grünfeld Mór 5 K, Görög Miklósné, Milch Bertalan, Reichberger Béla, Steiner Miksa 2—2 K, Kellner József, Riesz Henrik és Weisz Gusztáv 1—1 K. Az eddig kimutatott összegekkel együtt 851 korona 80 fillér. Fogadják a nemeslelkű adakozók legmélyebb hálámat. *Schnitzer* Armin dr. (Komárom).

— **Befolyt pénzek.** A kis-hegyesi fiókhitközség elnöksége a kecskeméti zsidó templom javára gyűjtést indított s annak eredményét, 45 K 50 f-t hozzánk küldötte. Ez összeghez hozzájárultak: Fischer Mór Arnold 10, Grabinszki Mór 10, Grabinszki Sándor 5, Rein Izsó 5, Stern Vilmos 1, Frankl Ede, Goldmann Emánuel 3, Frankl Lipót 1, Grabinszki Dávid 1, Hirschfeld Ignác 1, Mannheim Mihály 1, Laufer Sándor 2, özv. Rein Ignácné 1, özv. Guttmann Verona — 50, Stern Dávid 2, Szemző Béla 1 koronával. — *Schillinger* Salamon Elekről 4 K-át küldött egy szegény zsidó család számára. — *Reich* Dezső (Budapest) pedig 2 K-át a böződujfalusi templom részére. Valamennyit rendeltetési helyére juttatjuk.

— **A zsidók története.** Ezen a címen 130 színes, vetített és számos mozgóképpel és történelmi zenével együtt eredeti dolgozatot mutatott be először f. hó 11-ikén és még 3 rákövetkező napon *Király* Pál a régi országházban. A világtörténet kezdetének labirintusába vezet a szerző. Be-

mutatja az emberiség bölcsőjét, ahonnan Ázsia őslakói magukkal hozták a teremtés legendájának történetét. Elénk vezeti a hitregék világát. Ábrahám, Izsák, József története és Mózes szellemi nagysága, mely az egész emberiség kulturális fejlődésére óriási befolyással volt, jelenik meg a színen. Ismerteti a legújabb babiloni ásatások eredményeit, melyek egész új világot tárnak föl. Az ékirások, melyeket az Eufrates partjainál találtak, fényesen számolnak be az ókorban lezajlott nagy drámákról, melyeknek nagy harcaiban az ókor összes nagy nemzetei áldozatul estek. Csak Izrael népe került ki teljesen győzedelmesen a nagy küzdelemből s magával hozta a XX. századba a legendás nagy időknek az emlékeit. Erről a hatezeréves küzdelemről szólt *Király* Pál. A szerzőt, aki maga olvasta fel értékes tanulmányát, a közönség lelkes ovációkban részesítette. *Király* Pál hivatkozik az Egyenlőségre is, melynek jubileumi számából több adatot dolgozott fel. Az előtte elvonuló események és a katonazene tradicionális akkordjai gyakran csaltak könnyeket a közönség szemébe. A sikert előmozdította a szerző lelkes szép előadása, valamint az az igazságos ítélet és bátor szókimondás, melylyel az idegen felekezeti protestáns szerző a zsidóság szerepét méltatni tudta. A közönség minden előadásról elégedetten, látottakon és hallottakon épülve, távozott. Az utolsó előadásnál oly nagy volt az érdeklődés, hogy százával mentek vissza olyanok, akiknek hely már nem jutott. E nagy siker arra indította a szerzőt, hogy legközelebb újra bemutatja a Zsidók történetét a budapesti közönségnek.

— **Halálozás.** A nagymihályi hitközség boldogult elnökének, *Spiegel* Bernátnak, özvegye szül. Klein Julia Budapesten hosszas szenvedés után elhunyt. Jótékony-ságáról messze földön ismerték, sok árva és özvegy vesztette el benne támogatóját. A nagy család a hült tetemeiket hazaszállította Nagymihályra, ahol széleskörű részvétel mellett tették örök nyugalomra.

Szabó Jakab dr. szegedi ügyvéd élete 65-ik évében elhunyt. Tartalmas ember volt. Fiatal korában a magyar radikális mozgalmak résztvevői közé tartozott. Szegeden több évig volt az ügyvédi kamara választmányi tagja s legutóbb az Országos Ügyvéd-Szövetség szegedi kerületének elnökévé választották. Mint a szegedi Takaré- és Hitel r. t. elnöke és a szegedi keramit- és műtéglagyár r. t. felügyelő-bizottsági tagja is értékes munkásságot fejtett ki. Nagy műveltsége és szerénysége miatt társadalmi körökben is sokar becsülték. Előkelő rokonságot döntött gyászba. Végtisztességén *Lőw* Immanuel dr. főrabbi és az ügyvédi kar nevében *Balassa* Armin dr. szívéhez szólóan méltatták értékes egyéniségét.

A felelős szerkesztő, Szabolcsi Miksa távollétében jelen lapszámért Komáromi Sándor segédszerkesztő felelős.

* **Mütermek áthelyezés.** Herz Emma aranyhimző-mütermének lokálítását a Deák Ferenc-utca 17. sz. alól Kossuth Lajos-utca 6. szám alá helyezte át. Ezen alkalommal megemlítjük, hogy ő volt az első, aki ezen ipar-ágot honunkban bevezette és kezdetleges állapotról oly magas fokra emelte, hogy nemcsak a bel- és külföld üzleti és ipari világ elismerését vivta ki, hanem a legmagasabb körök figyelmét is annyira magára vonta, hogy az arany érdemkereszt adományozásával adóztak művészetének.

כשר Mindennemű kakao, csokoládé és cukorkák ritus szerint készíttetnek a főtisztelendő győrszigeti orthodox rabbi felügyelete mellett

SCHMIDL L. gyárában
GYÖRÖTT.

* **Minden uri hölgy**, ki szőrmeárut venni óhajt, saját érdekében cselekszik, ha *Reitmann Manó* (Füldő-u. 7.) áruházában, a kiállításokon kitüntetett szőrmeárukat előbb megtekinti.

* **Okleveles tanítónő** (izr.), ki németül is tud, egy III-ad osztályu fiu gyermekhez 40 korona havi fizetéssel és teljes ellátással felvétetik. Ajánlatok fényképpel és okmányokkal felszerelve, Schwarcz Gáborhoz Ó-Gyallára intézendők.

Pályázatok.

A Budapest-kőbányai izr. hitközség előljárósága.

Pályázat.

A kőbányai izr. hitközségnél betöltendő egy **templomszolgai** állás, melylyel sóchet, ubódek vekoré teen-dők is egybekötvék. Fizetés évi **1200 korona**, természetbeni lakás és a szokásos mellékjövedelem.

Pályázók képesítésükről, eddigi működésükről és családi állapotukról szóló kérvényüket minél előbb adják be. Aki a templomi énekkarban közreműködni képes, előnyben részesül.

Budapest, 1911. november hó.

Az előljáróság.

A rozsnyói izr. hitközség előljáróságától.

Pályázat.

A rozsnyói izr. hitközség a megüresedett **kántor-metszői** állásra pályázatot hirdet.

Pályázótól megkivántatik, hogy a kérvényhez mellékelve legyen három elismert rabbtól kabólász, hogy az illető sóchet ubódék vekoré. Továbbá hitközségi bizonyítvány eddigi működéséről, kellemes hangjáról és magyar honosságáról.

Fizetése évi **1400 korona** havi előleges részletekben, természetbeni lakás, sechita és az itt szokásos mellékjövedelem.

Az állás azonnal is elfoglalható.

Próbára csak a meghívottak jelentkezhetnek, de utiköltség megtérítésére csak a megválasztott számíthat.

Rozsnyó (Gömör-m.), 1911 nov. 8.

Demeter Lajos,
hitk. jegyző

Gutlohn Henrik dr.,
hitk. elnök

A bajai izr. hitközség előljáróságától.

Pályázat.

A bajai izr. hitközség előljárósága a megüresedett **előimádkozói és metszői állásra** pályázatot hirdet. Pályázhatnak mindazon 32 életévüket még be nem töltött férfiak, kik jó előimádkozók **שוחט ובודק, קורא, ובעל תקע** képesítéssel bírnak, az éneklésben jártasok és a templomi énekkarban működni képesek.

Az állás javadalmazása **1300 korona** fizetés és **200 korona** lakbér, félsechita és az egyéb szokásos mellékjövedelmek.

Az állás 1912 január 1-én foglalandó el és egy próbaévre töltetik be, megfelelés esetén azonban megválasztott a próbaév letelte után véglegesítettik és tagja lesz a hitközség kebelében fennálló nyugdíjintézetnek.

Pályázók képesítést, kort, családtagok számát feltüntető okmányokkal felszerelt kérvényüket küldjék folyó év december hó 1-éig alulírt elnökhöz. Megjegyeztetik, hogy próbaelőadást csak a meghívott tarthat és az utiköltség megtérítésére csak a megválasztott számíthat.

Baja, 1911 október hó 31.

A bajai izr. hitközség előljárósága:

Kertész Lipót,
jegyző.

Bruck Samu dr.,
elnök.

A döbröközi izr. hitközség előljáróságától.

Pályázati hirdetmény.

A döbröközi izr. hitközségnél megüresedett **kántori állásra** pályázat hirdettetik.

Az állás javadalmazása **1000 korona** készpénz, előleges havi részletekben, természetbeni lakás mellék-helyiségekkel és könyhakerttel, szabadfűtés, minden kósserra vágott szarvasmarha után 1 kg. hus.

A megválasztott kántornak, rabbiktól képesített sóchet-ubódeknek is kell lennie.

Ha akad a pályázók közt, aki e tulajdonságok mellett még tanítói oklevéllel is bír, úgy fizetése a már jelzeteken kívül **1600 korona**, de megkivántatik tőle magániskola fentartása 8—10 tanköteles gyermekkel. Utiköltség csak meghívottaknak térítettik meg. Az állás azonnal elfoglalandó. Kérvények, okmányolva az izr. hitközség elnökéhez intézendők, 1911. évi november 30-ig bezárólag.

Kelt, Döbrököz, 1911. nov. 15-én.

Mauthner Gyula,
hitk. elnök

A sükösi izr. hitközség előljáróságától.

Pályázat.

A sükösi izr. hitközségnél **metszői állásra** pályázat hirdettetik azonnali belépésre.

Pályázótól megkivántatik, hogy jó előimádkozó és sóchet ubódék, vekoré legyen. Évi fizetés **1000 korona**, mellékteendőként **200 kor.** és természetben megfelelő lakás.

Próbára csak a meghívottak bocsáttatnak és az uti költség a megválasztottnak térítettik meg.

Sükösd, 1911 november 8

Hubert Dávid,
hitk. elnök

Az endrődi izr. elemi népiskola előljáróságától.

Pályázat.

Izraelita elemi népiskolánknál a megüresedett **tanítói** állás azonnal betöltendő. Évi fizetés **1000 korona** s az iskola épületében lakás. Csak nőtlen urak pályázhatnak. Oklevél- és bizonyítványmásolata f. hó 25-éig küldendő be a pályázó által.

Endrőd (Békés-m.), 1911. nov. 15.

Farkas Mór,
jegyző

Grósz Géza,
isksz. elnök

Reggelizés előtt fél pohár Schmidthauer-féle

Igmándi

keserűviz az elrontott gyomrot 2-8 óra alatt teljesen rendbe hozza. Használata valódi áldás gyomorbajosoknak székrekedésben szenvedőknek. Kis üveg 40 fill. Nagy üveg 60 fillér.

RUSZNYÁK pongyola különlegességek áruháza**BUDAPEST, VII., KIRÁLY-UTCA 21.**

::: Ajánlja az idény legsikerültebb fazonu ruháit! :::

Telefon
102—99220. ábra.
Legujabb
szabásudivat-
pongyola,madeira
himzett
gallér és
zsinór-
bojttal,
szintartós
atlasz ve-
lesből,
sötét és
világos
színekben
ára csak

K 11.—

220. ábra.

240. ábra.

::: Legujabb divatlapot kívánatra ingyen! :::

Telefon
102—99

240. ábra.

Igen
sikkes és
kedvelt
szabásu
pongyola,
sima
pánttal,
szintartó
atlasz
velesből,
sötét és
világos
színekben
ára csak

K 9.50

Alapított
1878-banTelefon:
13—76.**Keleti J. Budapest**

IV., Koronaherceg-utca 17. sz.

Orvos-sebészeti műszer, kötszer és
villamgépgyártó. Testegyenestő gé-
pek. Cs. és kir. szabadalm. sérvkötők.
Haskötők, gummi görcsér-harisnyák.
Múlábak, műkezek és betegápolási
eszközök gyára.A rituális vágatáshoz szükséges,
miniszteri rendelettel előírt **tüdőfuvók**
a legerősebb s megfelelő kivitelben állandó raktáron.Erős bőrből: 20 cm. 27 cm. 35 cm. széles
11.50 20.— 30.— K.

- - Teljesen fémből: 32 korona. - -

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

**Salgótarjáni,
Petrozsényi,**Annayölgyi, Szászvári, Ostrai, Karwini
porosz-köszén, kovács-szén, légszeszgyári
és bánya-pirszenet

ipari és háztartási célokra minden állomásra szállít:

Salamon Jakab és Társa

Budapest, V. ker., Erzsébet - tér 5. szám.

Telefon 57—21.

כשר

Házhoz szállítva

Libazsirvendéglősöknek, főzéshez és sütéshez friss és
tisztá, kilója 2 kor. Vidékre 5 kilós bödönökben.**Stein Bernát baromfikereskedése**

Budapest, IX., Ráday-utca 9.

„BÓNI” Gyártelep és Mező-
gazdasági r. t.

□□

Nyirbátor.

□□

Ajánlja legjobb minőségű gyártmányait: Mosó-
szappan, Bóni szinszappan, Szegedi házi
szappan, Debreczeni szappan, Kis üstön főzött
5 éves legjobb minőségű borpárlat, Kétszer fino-
mitott repceolaj égetésre és kenésre, Napraforgó
olaj, Napraforgó tábla-olaj, Finomitott szesz,

„Bóni-sósorszesz”, „Mész-homoktégla”,

Rum-szesz, Denaturált szesz, Anizsos szesz,

Finom buza- és rozsliszt.

KOHN ARNOLD

SIRKÓRAKTÁRA

Budapest, VII., Károly - körut 15. szám.

Síremlékek minden ár és kivitelben, át-
helyezések exhumálásoknál.

JAVÍTÁSI MUNKÁK A TEMETŐBEN.

Telefon: 18—76.

SZOMBATON ÉS ÜNNEPNAPON ZÁRVA.

Elegáns vendéglő

a nyáron át kerthelyiség.

Ujjonnan berendezve. — Izléses jó ételek. — Kitűnő italok. — Lakodalmak és ünnepélyek alkalmával külön bejárati díszes szalon.

NEIGER J. BUDAPEST, VI.,
TERÉZ-KÖRUT 4.

Étterem

Budapest, VII., Kazinczy-utca 51, Király-u. sarok.
Izléses ételek! Kitűnő fajborok! Előfizetőknek jutányos ár!
Külön szalon, lakomák alkalmára. Kényelmes kerthelyiség
Elegáns és tiszta vendégszobák 2 koronaért és feljebb.

Schlesinger Jakab vendéglős.

Szalámi gyár

és füstölthúsáru

Özv. Reichenfeld Albertné Nagykanizsa

Ajánlom téli estékre
kellemes szórakoztatásul:

BÜCHLER ZSIGMOND

„KARCOLATOK“

Tartalmaz: tréfás bibliai és talmudi
magyarázatokat, szójátékokat, elmés él-
ceket, elmeszlikrákat és jelképes eszmé-
ket, tréfásat, komolyat és vegyest, 80
164 oldal.

Ára 2 kor. Az összeg előleges utalvá-
nyozása esetén, bérmentve

küldi: **Singer Ede** ^{könyv-}kiadó, Székesfehérvár

Kokuszsszir, kokuszvaj mint
és napraforgó-olajra legolcsóbb
Polacsek Fülöp és Fia céget Nyirbátor-
ban ajánljuk. - -

 Szalámi- és
füstölthúsáru-gyár

a főrabbi felügyelete alatt,
Mindennemű füstölthús-
különlegességek elárul-
sítása nagyban és kicsinyben

DIAMANT J.

UJPEST,

Kemény Gusztáv-utca 1. sz.

Telefon 75—07.

AJÁNLJUK

Polgár Sándor

orvosi műszer- és kötszer-gyárost.

Telepe: Budapest, VII., Erzsébet-körut 50.

Összes betegápolási tárgyak, kötszerek,
m. kir. szab. POLGÁR-féle sérvkötők,
gummiáruk és valódi francia különleges-
ségek stb. beszerzésére. :: :: :: ::

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve,
csak a tárgy megnevezésével.

Ezen hirdetés mellékelése esetén 10% engedm.

Fogak

szájpadlás nélkül, rágásra azon-
nal használhatók, 4 koronaért.
Gyökéreltávolítás fölösleges. 10
évi jótállással 24 óra alatt készít-
tetnek, foghuzás teljesen érzés-
telenítve. Részletfizetésre is. Ren-
delés egész nap. Mérsékelt árak.

Dr. HEGEDÜS JAKAB fővárosi fog-
specialista

BUDAPEST, VII., Erzsébet-körut 44. szám, földszint.
Régi, hasznavehetetlen fogsort átalakítok, használhatóvá teszem.

XXIX-ik magyar királyi

jótekonyczélú államsorsjáték.

Ezen pénz-sorsjáték remélhető tiszta jövedelme közhasznu
és jótekonyczélú célokra fog fordíttatni. Ezen sorsjátéknak össze-
sen 14885 nyereménye van, melyeknek összes értéke 475000
koronára rug készpénzben.

Főnyeremény 200,000 kor. készpénzben.

Továbbá:

1 főnyer.	---	30.000 K készp.
1 "	---	20.000 " "
1 "	---	10.000 " "
1 "	---	5.000 " "
5 nyer. á 1000 K	---	5.000 " "
5 "	500 "	2.500 " "
10 "	250 "	2.500 " "
20 "	200 "	4.000 " "
40 "	150 "	6.000 " "
100 "	100 "	10.000 " "
200 "	50 "	10.000 " "
2500 "	20 "	50.000 " "
12000 "	10 "	120.000 " "

14885 nyer. összesen 475.000 K készp.

Huzás visszavonhatatlanul 1911. december 14-én.

Egy sorsjegy ára 4 korona.

Sorsjegyek az összeg előzetes beküldése mellett a magyar
kir. lottójövedéki igazgatóságtól Budapesten (Vámpalota)
portomentesen küldetnek, ezenkívül kaphatók valamennyi
posta-, adó-, vám- és sóhivatalnál, az összes vasúti
állomásokon s a legtöbb dohánytözsdében és váltó-üzletben.
Játéktervet ingyen és bérmentve küld.

Magy. kir. Lottójövedéki igazgatóság.

Női kézimunka
ÉS HOZZÁVALÓ ANYAGOK
OSZTÁLYA
VI. DEJENFFY U. 5.
(VÁLCI KÖRÜT SAROK)
MÉLLETT

Bérczi D. Sándor
BUDAPEST

Vászonneműek
KÖTÖTT - SZÖVÖTT ÁRUK
ÉS FÜGGÖNY OSZTÁLY
VIII. ÜLLŐI UT 4 (KÁLVINTER SAROK)
HÁZ

NAGYKÉPES KÉZIMUNKA ÁRJEGYZEK VIDEKRE DIJTALAN

Orth. kóser cukrász- és péksütemények
az orth. hitközség fővigyázata mellett egyedül csakis

FRIEDMANN SALAMON
sütődejében és cukrászdájában □ □ □
BUDAPEST, VII., DOB-UTCA 22.
kaphatók. Telefon 105-79. Mindennemű
rendeléseket pontosan eszközünk helyben és vidékre.

ÉTKEZDE עֵשֶׂר ÉTKEZDE
Issmann Viktor, Budapest, ANKER-KÖZ 4.
Anker-palota.

Elsőrendű hidegtelek, füstölthús-árak. Hal és házi süte-
mények. Legfinomabb italok. Kitűnő borok של פסח és
szilvórium. — Előzékeny kiszolgálás. Jutányos árak. Modern
berendezés. Megrendelések postafordultával eszközöltetnek.

Lakodalmak, pasztták, pármiovek stb. ünnepélyek alkalmára

élő friss halakat
a „pisztráng”-hoz. a Balaton-, Tisza- vagy a Dunából szállítanak
Ifj. Singhoffer Ágoston és Társai halászmesterek
BUDAPEST, központi vásárcsarnok.
Vidéki megrendelések vasuton vagy posta útján gyorsan
és lelkiismeretesen eszközöltetnek. Vendéglősök és viszont-
elárúsítók kedvezményben részesülnek.
Sürgöny-olm: Singhoffertársai, Budapest. Telefonszám: 59-98

Magyar királyi államvasutak.

A vonatok **indulása** Budapest nyugoti p. u.-ról.
Érvényes 1911. október hó 1-től.

vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hová	vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hová
Délelőtt					Délután				
152	5 15		szv.	Rákospalota-Újpest	164	12 05	szv.	Rákospalota-Újpest	
122	5 25		"	Érsekújvár	714	12 10	"	Szeged	
154	5 35		"	Vác	1404	12 20	gyv.	Zsolna, Berlin	
718	5 40		"	Szeged, Szolnok	138	12 25	szv.	Nagymaros	
4102	6 10		"	Esztergom	4106	12 30	"	Esztergom	
156	6 20		"	Rákospalota-Újpest	166	1 00	"	Rákospalota-Újpest	
6502	6 35		"	Lajosmizse, Kecskemét	168	1 30	"	Dunakeszi-Alag	
102	6 50	k. ost. exprv.		Wien, Paris, Ostende	4114 ¹⁾	1 50	"	Piliscsaba	
506	7 00	gyv.		Nagyvárad, Brassó, Körösmező	106	2 00	gyv.	Wien, Paris	
1402	7 05	"		Zsolna, Berlin	504	2 05	"	Szatmár-Németi, Kolozsvar, Brassó	
104	7 55	"		Nagyszombat, Wien	126	2 10	szv.	Párkány-Nána	
158	8 05	szv.		Dunakeszi-Alag	170	2 15	"	Rákospalota-Újpest	
708	8 15	gyv.		Orsova, Bázias	4108	2 20	"	Esztergom	
712	8 30	szv.		Temesvár, Káransebes	108	2 30	gyv.	Wien	
134	8 45	"		Nagymaros	120	2 35	szv.	Galánta	
4104	9 05	"		Esztergom	704	2 40	gyv.	Bukarest, Bázias	
114	9 20	"		Wien, Berlin	722	2 45	szv.	Cegléd	
160	9 40	"		Rákospalota-Újpest	6506	2 50	"	Lajosmizse, Kecskemét	
162	11 05	"		Rákospalota-Újpest	140	3 55	"	Szob	
6504	11 15	"		Lajosmizse, Kecskemét	174	4 10	"	Rákospalota-Újpest	
116	12 00	"		Wien	716	4 30	"	Szeged	
					110	5 15	gyv.	Wien	
					142	5 20	szv.	Nagymaros	
					724b ²⁾	5 40	"	Cegléd	
					176	5 50	"	Rákospalota-Újpest	
					128	6 00	"	Párkány-Nána	
					724a	6 10	"	Cegléd	
					144	6 15	"	Nagymaros	
					724	6 35	"	Cegléd, Ócsa	
					4110	6 40	"	Esztergom	
					726	6 45	"	Cegléd, Szolnok	
					1406	6 50	gyv.	Pozsony, Zsolna, Berlin	
					130	6 55	szv.	Párkány-Nána	
					178	7 20	"	Rákospalota-Újpest	
					728	7 35	"	Cegléd	
					6508	7 40	"	Lajosmizse	
					710	8 05	"	Bukarest, Bázias	
					132	8 10	"	Vác	
					182	8 20	"	Dunakeszi-Alag	
					4112	8 30	"	Esztergom	
					1408	8 40	"	Zsolna, Berlin	
					118	9 30	"	Wien, Paris	
					502	9 35	gyv.	Bukarest, Stanisla	
					184	10 00	szv.	Dunakeszi-Alag	
					706	10 15	gyv.	Szeged, Bázias, Bukarest	
					720	10 30	szv.	Kiskunfélegyháza	
					902 ³⁾	11 20	k. ost. exprv.	Belgrad, Konstantinápoly	
					146	11 25	szv.	Nagymaros	
					702 ⁴⁾	11 30	k. ost. exprv.	Bukarest, Konstantinápoly	

A vonatok **érkezése** Budapest nyugoti p. u.-ra.
Érvényes 1911. október hó 1-től.

vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan	vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan
Délelőtt					Délután				
151	5 05		szv.	Dunakeszi-Alag	165	12 50	szv.	Rákospalota-Újpest	
723	5 25		"	Cegléd	137	1 20	"	Nagymaros	
725	5 35		"	Cegléd	703	1 25	gyv.	Bukarest, Bázias	
4101	5 50		"	Esztergom	103	1 40	"	Paris, Wien	
138	5 55		"	Nagymaros	503	1 50	"	Tövis, Kolozsvar, Szatmár-Németi	
725a	6 00		"	Cegléd	167	1 55	szv.	Rákospalota-Újpest	
153	6 05		"	Rákospalota-Újpest	4107	2 05	"	Esztergom	
6507	6 10		"	Lajosmizse	169	2 40	"	Dunakeszi-Alag	
721	6 20		"	Szolnok, Cegléd	171	3 00	"	Rákospalota-Újpest	
901 ¹⁾	6 25	k. ost. exprv.		Konstantinápoly, Belgrad	6503	3 40	"	Kecskemét, Lajosmizse	
701 ²⁾	6 30	"		Konstantinápoly, Bukarest	713	4 05	"	Temesvár-J., Szeged	
135	6 35	szv.		Nagymaros	139	4 10	"	Nagymaros	
1407	6 40	"		Berlin, Zsolna	4109	5 05	"	Esztergom	
709	7 15	"		Bukarest, Bázias	175	5 15	"	Rákospalota-Újpest	
125	7 20	"		Párkány-Nána	215	5 30	tszsz.	Érsekújvár	
727	7 25	"		Cegléd	11b	5 55	szv.	Wien, Berlin	
501	7 30	gyv.		Bukarest, Kolozsvar, Máramarossziget	1403	6 20	gyv.	Berlin, Zsolna	
155	7 35	szv.		Rákospalota-Újpest	177	6 30	szv.	Rákospalota-Újpest	
113	7 40	"		Paris, Wien	707	6 35	gyv.	Orsova, Bázias	
4103	7 45	"		Esztergom	105	6 40	"	Wien	
6501	7 50	"		Kecskemét, Lajosmizse	107	7 10	"	Wien	
157	7 55	"		Vác	711	7 40	szv.	Bázias, Temesvár	
127	8 00	"		Párkány-Nána	179	8 00	"	Rákospalota-Újpest	
719	8 35	"		Kiskunfélegyháza	4113 ³⁾	8 10	"	Piliscsaba	
129	8 45	"		Nagymaros	143	8 20	"	Nagymaros	
159	9 10	"		Dunakeszi-Alag	131	8 50	"	Párkány-Nána	
705	9 20	gyv.		Szeged	109	9 05	gyv.	Wien	
1401	9 40	"		Berlin, Zsolna, Pozsony	4111	9 25	szv.	Esztergom	
4105	9 55	szv.		Esztergom	6505	9 30	"	Kecskemét, Lajosmizse	
161	10 25	"		Rákospalota-Újpest	181	9 35	"	Dunakeszi-Alag	
715	10 40	"		Szeged	1405	9 45	gyv.	Berlin, Zsolna	
119	11 15	"		Galánta	505	9 55	"	Brassó, Nagyszeben, Kolozsvar, Stanisla	
163	11 50	"		Rákospalota-Újpest	145	10 25	szv.	Vác	
					6513	10 30	"	Ócsa	
					117	10 35	"	Wien	
					717	11 00	"	Temesvár	
					101	11 05	k. ost. exprv.	London, Ostende, Paris, Wien	
					185	11 25	szv.	Dunakeszi-Alag	

A vonatok **indulása** Buda-Császárfürdőről.

4002	6 00	szv.	Esztergom	4006	12 15	szv.	Esztergom
4004	8 54	"	Esztergom	4014 ²⁾	12 57	"	Piliscsaba
				4008	2 11	"	Esztergom
				4010	6 30	"	Esztergom
				4012	8 22	"	Esztergom

A vonatok **érkezése** Budapest-Császárfürdőre.

4001	5 53	szv.	Esztergom	4007	2 10	szv.	Esztergom
4003	7 48	"	Esztergom	4009	5 20	"	Esztergom
4005	10 04	"	Esztergom	4013 ³⁾	8 21	"	Piliscsaba
				4011	9 31	"	Esztergom

Templomi aranyhimzések készít művészies kivitelben olcsó árak mellett. Rajzokkal díjmentesen szolgál

HERZ EMMA

Első magyar aranyhimző-telepe

az „Arany érdemkereszt és Román királyi jubileum-érem tulajdonosa.”

cs. és kir. Fensége Augusztá főhercegnő udvari szállítója.
cs. és kir. Fensége József főherceg kamarai szállítója.
Grand Prix nagy aranyérme és keresztje.

Kitüntette:

Országos Iparegyesület díszérmével, továbbá London, Bécs, Budapest, Pécs, Miláno, Bukarest, stb. stb.

Budapest, IV., Kossuth Lajos-utca 6.

AZ ELŐRELÁTÓ EMBER

MÁR MOST VESZ

VÁROSI BUNDÁT GAZDASÁGI SZÖRMEKABÁTOT UTAZÓ BUNDÁT LÁBZSÁKOT

NEUMANN M.

CS. ÉS KIR. UDVARI ÉS
KAMARAI SZÁLLITÓNÁL

FÉRFI, FIÚ ÉS LEÁNYKA

RUHA-TELEP

BUDAPEST

MUZEUM-KÖRÜT

1-3. SZ.

Kérjen
ÁRJEGYZÉKET.

FIÓKOK:

ARAD, BRASSÓ, DEBRECZEN, FIUME, KASSA, KOLOZSVÁR, MISKOLCZ, NAGY-
VÁRAD, PÉCS, POZSONY, SZEGED, TEMESVÁR, ZÁGRÁB, BELGRÁD, SOFIA.

A Kiss József-est.

Az Izr. Magyar Irodalmi Társulatnak olyan felolvasó estje, mint a héten az, mely Kiss József nevéhez fűződött, még nem volt. A zeneakadémia színházterme, mely rendszerint kényelmesen fogadta be az IMIT fölolvadásai iránt érdeklődőket, ez uttal nemcsak szűknek bizonyult, hanem bár sokan azt az áldozatot is meghozták, hogy a folyosón szorongva, ágaskodva, lábujjhegyen, hangok után kapkodva, hallgatták meg az előadásokat, legalább is oly mennyiségű közönség távozott restelkedve a hely hiánya miatt, mint amekkora a teremben és ajtó előtt jutott abba a szerencsés helyzetbe, hogy a legnagyobb magyar élő poétát láthatta és hallhatta. Mert — ezt talán mondanunk sem kell — Kiss József volt a vonzó erő. Az ősz költőt, aki zsidó elemekkel kezdte pályafutását és dicsősége teljességében a zsidó forrást koszoruzza meg — kívánta ünnepelni mindenki.

Gyönyörűség volt nézni a nagy és művelt közönséget, amely izgatottan, szinte türelmetlenül várta-leste a történendőket: az eseményeket. A kitűzött kezdő időt pontosan betartani szinte nem is lehetett, még pedig ez uttal azért, mert nem engedte meg ez érdeklődés. Láttára e jelenségnek eszünkbe jutott egy küzdelem, melyet az Egyenlőség harcolt és verekedett végig az IMIT népszerű fölolvadásainak meghonosítása érdekében. A felolvasások kezdettől fogva ott szerepeltek ugyan az Izr. Magyar Irodalmi Társulat programjában, de tulságosan akadémikusok voltak, a nagyközönségnek szükségleteivel, igényeivel, gondolatvilágával és modern, világi alapokon nyugvó műveltségével nem számoltak. Az igyekvés jó volt, nemes forrásból fakadó — de még nem elég gyakorlati. Evvel szemben állítottuk föl itt az Egyenlőségben és a lap szerkesztője magában a társulatban is azt a követelményt, hogy szálljunk le a tudományos magasságokból, környékezzük meg a szíveket és az érzelmek útján igyekezzünk eljutni az elmékhez, a meggyőződésekhez, a tudományos érdeklődéshez.

Kellemetlennek tetszett a kritika. Okvetetlenkedést láttak benne. Zsongott a tudósok kis köztársasága, de a közönséghez való leszállás gondolatának is akadtak hívei. Majdnem szecesszió lett belőle. Arról volt már szó, hogy a népszerű fölolvadások rendezését külön társaság karolja föl, mikor az IMIT sorsának intézői és közöttük első sorban *Bánóczy József* dr., a társulat titkára belátták és elismerték, hogy hiba volna az erőket szétforgácsolása egy oly cél érdekében, mely az anyatársulat kebelében is szépen elérhető. Deferáltak, megalakították a felolvasások rendező bizottságot, mely programmszerűen dolgozott és meghonosította a vidéki felolvasásokat is. A vidék régen megadta fényes igazolását az új munkaterületnek, a főváros sem késlekedett vele; de koronáját az e heti Kiss József-est szolgáltatta.

A pódiumon ott ültek a magyar zsidóság vezető emberei. Ott láttuk *Hatvany József* bárót, *Mezey Ferenc* drt, *Bánóczy József* drt, *Blau Lajos* drt, *Lenkei* Henriket,

Venetianer Lajos drt, *Munkácsi Bernát* drt, *Kiss Arnold* drt, *Serényi Samu* vezértitkárt és irodalmunk, tudományos életünk sok más előkelőségét. Minden nagy napilap tudósítót küldött az estélyre, mely elsőrangú irodalmi esemény volt: a másnapi sajtó bő és kimerítő részletességgel emlékezett meg róla.

Hat óra után néhány perccel megjelent *Kiss József* az emelvényen. Az ezernyi sokaság, melynek legnagyobb része órákig tolakodott és harcolt a helyért, percekig tartó ovációval fogadta. A költő meghatottan hajlott meg s ekkor *Ágai Adolf* dr. a következő szavakkal nyitotta meg az emlékeztető estét:

Tekintetes Társaság!

Tisztelt Hallgató Közönség!

Mielőtt felolvasó esténk műsorába kezdenénk, tartozó kötelességemnek vallom számot adnom arról is, hogy hosszan tartó betegsémem volt az, amely megfosztott vállalt tisztem hűséges betöltésétől. De megfosztott attól a gyönyörűségtől is, melyet nekem ezek a mi estéink úgy hallgatói, mint elnöki minőségemben szereztek. Noha csak kórággyról kísérhettem egy éven át az IMIT estéit, szívemmel itt voltam önökkel mindannyiszor. Annál is inkább, mivel belőlük megértettem társaságunknak mind biztatóbb nevedését, gyarapodását úgy ethikai tartalomban, mint felekezeti erősödésben. És biztatom magam vele, hogy úgy társaságunk tagjai, mint felolvasó estéinek hallgatói, főképpen pedig kiadványainak olvasói, ezen örömdetes haladásról szintén meggyőződtek.

E mai estén, midőn valamelyest helyre állottam: *irodalmi ünnep* felavatásán jut elnökölnöm. Körünkben köszöntjük *Kiss Józsefet*, az ünnepelt magyar költőt, az élők sorában bizonyára a legkülönbet. Aki az ő lantján nem csupán honi hangokat zeng, de ősi vallásunk és fajunk leglelkéből énekelt nekünk dalokat.

Üdvözljük őt és többi szereplőinket: *Aczél Ilonát*, a Nemzeti Színház tagját és *Szabolcsi Lajos* urat: a magyar szépirodalom, a honi művészet, az atyafiságos felekezeti rokonérzet hármasság jelében.

A felolvasások és szavak sorát ezennel megnyitom.

Evvel megkezdődött az estély, melynek lefolyása alatt élvezett, gyönyörködött, lelkesedett a közönség. Érzelméhez művészet vezette és az artistikus köntösben a judicium, a tudás, a faji szeretet, a tradíciók megbecsülése megtalálták a lelkéhez szolgáló utnyitját. Megkapóan és a siker minden pompája között készítette ezt elő a Kiss József-est első felolvasója: *Szabolcsi Lajos*, akit e laphoz is belső kötelékek fűznek. Világi írásai-ban való mesterét, mentorát, Kiss Józsefet, szerencsés kézzel ő mutathatta be az egybegyűlt nagy közönségnek abban a szerepében, mely zsidó tárgyú, „*Legendák a nagyapámról*” című legújabb művében keresett csodásan szép művészi megnyilatkozást. Sok finomsággal, ötlettel, elegánsan, szeretettel, hozzáértéssel, de az előadás sikerének titkait is fölhasználva, végezte a maga dolgát. Közönsége lelkének, fölfo-gásának adott hangot. Ezért kísérte fölolvadását folytonos tetszés, megtisztelő megbecsülés, mely méreteiben úgy festett, mintha egy nagy rész a Kiss Józsefet illető ünneplés tuláradásából az őt ismertető fölolvadásnak jutott volna.

A nagy feltűnést keltett felolvasásból itt adunk egy részletet:

Részlet Szabolcsi Lajos tanulmányából:

Kiss József új eposzában egyenesen kétségbeejtette azokat, kik az époszok arisztokratikus és királyi alakjaira esküsznek. Egy orosz kántorról írt hőskölteményt, aki az uralkodók és királyok közül csakis a cárral ismerős és azzal sem volt a legjobb viszonyban. Egy muszka kántor a legujabb magyar éposz hőse és mindenekelőtt állapítsuk meg, hogy a magyar irodalomnak nincs oka magát szégyelnie miatta. Reb Mayer Litvák utja Magyarországra csupa rim és csupa keleti zene. Ezzel az orosz kántorral költészel jött az országba. Ő nem verekszik a vereckei szorosnál és nem karddal nyit magának utat, hanem énekelni kezd és akkor átengedik a határon. Valósággal beéneklie magát Magyarországra. És van-e ennél szebb honfoglalás? Ez a honfoglalás talán szimbolikus képe Kiss Józsefének, kit valaha régen szintén nem akartak ide beengedni s akinek egy kötet verset kellett eldalolnia, míg a magyar közönség elé juthatott. De ez is megtörtént és aki idegen volt és jövevény: azóta ura és királya lett a sziveknek, szuverén uralkodó kiváltságos trónon. És most, amikor a költő már elérte célját és nyugalomban és boldogan nézheti életét, megemlékezett az ő nagyapjáról, mint ahogy megemlékeznek azok szegény rokonaikról, akiknek a jó isten fölvitte a dolgát. És leírta az ő szenvedéseit és édesbus kalandjait: a jólétbe jutott, gazdag unoka költészete minden kincsét rápazarolta erre a régi kántorra. Vannak, akik földi rangjukat szeretik kicsinosítani hasonlóan dicsőségteljes élet alkonyatán. Kiss József megöregedve, úgy elégitette ki arisztokrata hajlamait, hogy elindult nagyapát keresni Oroszországba.

Reb Mayer Litvák kétségtelenül egy nagy magyar társadalmi problémát hordoz magában; a radikális és a reakciós publicisztika állandó harci témája ez a „bevándorlók”-ról és a jótékony vagy káros hatásról, mely velük jár. Kiss József ezt a problémát nem oldja meg; nem is oldhatja, mert nem politikai irány-költeményt ír; hanem a saját melankólikus világlátásán bocsátja keresztül s így szinte megkicsinyíti, egyéni vagy családi érdekességüvé finomítja ezt a vaskosságában vezércikkeknek való nagy kérdést. Így tett ő „Az ár ellen” strófáiban is, hol egyéni bánatává dicszillálta a nyolcvanas évek minden magyar zsidójának a hirhedt politikai keserűségét. Kiss József, mikor így családi emlékeképen mutatja be idevándorolt nagyapja kalandjait a vereckei szorosig, mégis sokat, nagyon sokat tett ebben a kérdésben. Megszépítette a góthai almanachból kihagyott nemzedékek multját; bemutatta az őzüket, akit nyulbőrrel szerettek ábrázolni az olcsóbb élclapok. Egy énekes daliát, egy költőt vitt be a köz-tudatba, arra a helyre, ahol eddig az uzsoráskodó kereskedő állott. Ime, a nagyapáink hősök voltak és nem uzsorások. S ez alakot, a régi epikus hősök mintájára, szintén hódító hősnek fogta fel a költő. A legideálisabbak közül való: egy modern Orpheus, ki igaz, hogy csak kis orosz ghekkban, de meghódít minden élő lényt az énekével.

A tapsok elhangzása után felemelkedett Kiss József. Megköszönte néhány végtelenül bájos szóval az ünneplést és utána az imént ismertetett eposz második részéből olvasott föl mutatóba néhány nagyobb darabot.

Magyarországon vagyunk, egy borsodmegyei faluba vezet a költő e részben. Reb Mayer Litvák falusi kántor lett, de a hősiessége, a lelkesedése, az ereje kitör a kicsinyes környezetből. Kiszabadítja magát a helyi intrikák köréből és — milyen kitűnők a falusi zsidók portréi! —

otthagya a községet, elmegy a kiszáradt Tisza felé. Egy darab századeleji, falusi, magyar-zsidó élet csillog a pompás versekben, melyek szikrázó humorán a közönség nem győzött eléggé derülni. A templom udvarán lejátszódó jelenetek végén a lelkes közönség kedvére kitapsolhatta magát és kifejezésre juttathatta azt a nagy szeretetet és ragaszkodást, melyet nemcsak a ma legnagyobb élő magyar költője, hanem az iránt az íróművész iránt is érez, aki egy zsidó kántornak állított örök életű költői emléket.

A főlemelően szép est során a további ünneplésre Cs. Aczél Ilonának, a Nemzeti színház művésznőjének, szavalata adott alkalmat. Kiss József remekműveiből mutatott be négyet. Az Egy sir, Madonna, a Kis cseléd és a Trombitás címűeket. Mind mélységes hatással, különösen az utolsót, az érzelmek nagy skálájának megszólaltatásával.

Az utolsó szerep Ágai Adolf dr.-nak, a felolvasó bizottság elnökének jutott, ki az ünnepséget szíves szavakkal bezárta. Nyolc óra is elmúlt, míg az óriási tömeg eloszlott a Zeneakadémiából.

Szemle.

Zangwill új darabja.

A Mary-Ann szerzőjének régóta feszült kíváncsisággal várt új darabja, „The War-God” (A Hadisten) mult szerdán került színre végre Londonban a „Her Majesty” színházban s hatalmasan növelte a kiváló költő eddigi nimbuszát. Minden ízében eredeti alkotás ez a mű, mely már alapeszméje ujszerűségével is feltűnést kelt, mert oly szokatlan nyomdokokon halad, amelyekre eddig szinpadíró nem merészkedett. Nemcsak tartalmának filozofiai mélysége, de alakjainak jellemzése, valamint a fordulatok drámai ereje is rendkívül hatásossá teszik Zangwill új darabját, melynek itt természetesen csak halvány körvonalait ismertethetjük meg az olvasóval.

Béke és háború, világpolitika, államművészet, anarchizmus, kereszténység és hebraizmus, mindez tarka egyvelegben vonul el előttünk Zangwill művében. Szinpadra hozza Bismarckot és Tolsztojt s mindezt rimtelen versekben. Itt-ott természetesen közhelyek is csusznak be a nagyszabású drámai költemény dikciójába, a vezércikkek, prédikációk, értekezések, pamfletek, novellák, választói plakátok hangja üti meg olykor fülünket, de ezek a lapsusok nem kisebbítik a hatást, melyet Zangwill nagystylü invenciója gyakorol merészségével a nézőre és olvasóra egyaránt.

De lássuk közelebbről a darab meséjét, amelynek főalakját az író Bismarck történeti egyénisége legjellemzőbb vonásaival ruházta fel. Ez az alak Thorgrim, Gothia kancellárja. A nagy kancellár megszólalásig hű mása, akinek minden gondolatát hadihajó-tervek, repülőgépek s mindenféle háborus készülődések veszik igénybe a „perfid Alba” ellen. Kémeket küld ki Eastbourneba. Ha Alba meg van hódítva, Gothia a világ ura lesz. S amellet a nagy terveken töprengő kancellár magánélete egyszerűségében tökéletes kontrasztja nagyratörő politikájának, egy hálókabátos, tubákos, kávészürcsölő filiszter, aki türi vén házvezetőnője zsörtölődéseit s erősen kifejezett családi érzéssel bír. Elhunyt feleségének arcképe függ íróasztala előtt, ezzel társalog üres óráiban. Szeme-

fénye fia, Osríc, egy fess fiatal katona. És nem feledkezik meg Zangwill a sajtó-alap, a „Reptilienfond“ által a sajtóra gyakorolt irányító hatásáról sem. Mikor a király hivatja, félig öltözve, röptében borotválkozva, siet a parancsnak engedelmeskedni. Indultatos, bizalmaskodó, ravasz, gunyos, zseniális és lelkiismeretlen, mindmegannyi Bismarcki vonás, igaz, hogy kissé kapkodón ráhányna, innen-onnan összeszedett színpadi rekvizitumok módjára.

Miközben ép diplomáciai diadalát élvezi a király és Hunland hercegnője közt létrehozott házasságban, mely alkalmas egyengetni az utat az Alba elleni háborúra, szembe találja magát Frithiof gróffal, egy hosszú haju és szakállu, pórias öltözetű szenttel, akinek alakját Zangwill Tolsztojról mintázta. Ez szemére hányja Torgrimnak, hogy a béke ellensége s az egyetemes világszeretet tanát prédikálja neki. A haragra gerjedt Torgrim arcul üti Frithiofot, mire ez — türelmesen odatartja neki másik arcát is. Ebből áll az első felvonás, mely sokszor ellaposodó hosszadalmassága mellett is hatásos drámai részletekben bővelkedik.

A második felvonásban, mialatt a király menyasszonyával édeleg, lázadás tör ki, amit az ég pirja is jelez. Egy anarchista lelőtte a főhadparancsnokot s Torgrim benyújtja lemondását, melyet azonban a király nem fogad el. Hangos kiáltások reszkettetik meg a levegőt: „Éljen Frithiof!“ Ugy látszik, mintha a béke apostolának sikerült volna lecsendesíteni a tömeget s megmenteni az államot. Frithiof megjelenik a király előtt, kezét fog vele és tolsztoji igazságokat hirdet, melyeket a király persze nem ért meg. A kancellár dul-ful, toporzékol, de kénytelen elfogadni a helyzetet, annál inkább, mert módját látja annak, hogy azt hasznára fordítsa. Hiszen a béke evangéliuma ép úgy elítéli a forradalmakat, mint a háborút. Frithiof tehát csak hadd tartsa sakkban a tömeget, mialatt Thorgrim Alba elleni harcias terveit érleli magában.

Szerencsétlenségre a forradalmi tömeg nem így gondolkozik s átlát a szitán. A harmadik felvonásban Frithiofot elfogják s halálra ítélik. Gyönyörű jelenetek követik itt egymást, magasan szárnyaló tolsztoji eszmékkel. A népet féktelen gyűlölet izgatja, de a szent nyugodtan áll a népharaggal szemben, csak a szeretet igéjével páncélozva. Örömmel fogadja a martyr-halált. Egy brutális anarchista rásújt, egy filozóf-anarchista meggyalázza. De sem bántalom, sem gyalázkodás nem hozzák ki végtelen szelid türelméből. Az agyonlövésére kirendelt fölkelők elhibázzák s vonakodnak újra tüzelni. A brutális anarchista ekkor rásüti fegyverét, de a golyó megakad a szent bibliájában. Ekkor következik egy Anatole-France-reminiscentia. Egy némbér felkiált: „Oh, ezek a férfiak!“ s maga veszi célba a szentet, aki holtan hanyatlik nyitott sirjába. S ez a nő nem más, mint a királyné egyik palotahölgye s Torgrim fia, Osríc kedvese.

A IV. felvonás a nép mythoszképző erejéről tanuskodik. Egy legenda alakult ki a szentről, hogy föltámadt és a mennybe szállt. Egy új szekta keletkezik, a Frithianusok szektája és új vallást hirdet. Jelvénye egy olajágot tartó galamb, melynek mintájára a király, ki éppen egy saját kompozícióju balletet dirigál, rendjelet alapít. Egyike a legelső Frithianusoknak maga a fiatal Osríc, ki mikor megtudja, hogy az ő kedvese sujtotta halálra a szentet, átkok közt szakít vele s öngyilkos lesz a szent sirján.

Fia öngyilkossága megtöri a vas kancellárt, akinek még az a vigasztalása sem marad, hogy Gothia érdekében tovább dolgozhasson. A király ugyanis, haragra

gerjedve a kancellár bizonyos, őt érintő indiskrét megjegyzésén szellemi képességeire vonatkozólag, a mely véletlenül fülébe jutott, hü szolgáját elküldi. Kiderül, hogy a kancellárt ugyanaz az anarchista nő kellene, hogy kivégezze, aki Frithiofot is agyonlőtte. De Osríc halála fölötti közösen érzett bánatuk ellágyítja a nőt, aki nem képes elsütni rá fegyverét. „Bűnhődésünk — ugymond — az, hogy élni vagyunk kénytelenek“. Künn a Frithianusok hymnuszt zengedeznek s Torgrim némán tüzi mellére jelvényüket, az olajágot tartó galambot.

Van még egy alakja a drámának, egy fiatal zsidó, Torgrim titkára, akiről utóbbi azt hiszi, hogy áttérítette a kereszténységre, ám ez kiábrándítja csalódásából; a végén azonban maga is Frithianus lesz. Nyilvánvalóan ez az alak csak arra való, hogy Zangwill rajta a keresztények és zsidók viszonyára vonatkozó eszméit fejtsse ki előttünk, mint ahogy a darab egy más helyén a parlamentarizmus elleni diatribáit helyezi el, a király alakjában pedig az uralkodó fejedelmeket karrikirozza.

Általában sajátságos „mixtum compositum“ Zangwill új darabja a banalitásoknak és a magasan szárnyaló páthosznak. Színhelye egy álomország, amelyben az író a maga kénye-kedve szerint szerepelteti mindazt, a mi korunk legújabb történetében synthetikus erő képvisel, elvonatkoztatva minden geográfiai határtól. Shakespearies koncepció, de olyan, amelyet a színpad alig bír meg, s amelyre tökéletesen illik Herbert Tree-nek, a Frithiofot személyesítő kitűnő művésznak jellemző kritikája: „a great effort“ — egy „nagy próbálkozás“, amelyet azonban a Her Majesty színház közönsége érdekesülten és zajosan megnyilvánult tetszéssel fogadott. Ide igtatjuk különben a darab személyeit, amint a színpad őket felsorolja és pedig: Gothia királya, Pomberg herceg, Torgrim gróf, Frithiof gróf, Konrád báró, Osríc; Karl Blum, Brog, Elza Hunlandi hercegnő; Norna asszony és Mártha.

Egy amerikai zsidó-színházban.

A jeles német író, Ernst v. Wollzogen elevenen és színesen írja le azokat a megfigyeléseket, melyeket Newyork ghettója, a „Bowery of jiddis“ színházának egyikében, a „Miners“ (bányamunkások) nevezetűben tett, ahol hetenként kétszer-háromszor játszanak az ezerszámra egymás hátán guggoló bevándorolt orosz zsidók előtt. A színház maga jelentéktelen, szűk és piszkos, de a nézőtér színültig felt szokott lenni. Egyszerű családok gyermekeitől, cók-mókostól a földszinten, a proscenium páholyaiban a jobb körök és tekintélyesebb hitsorsosok, fönne a karzaton pedig a munkások, kisiparúzők, kopott, szegényes gunyáikban, fejükön kis kemény kalap vagy piszkos orosz sipka. Eljöttek, hogy legkitűnőbb színművészüket, Keszler Dávidot hallják, aki egyuttal a vállalat művészeti és üzleti vezetője is. Az előadott darab zsidó szerző műve, Pinsky Dávidé s címe „Jankel, a kovács“. Naturalisztikus életkép az oroszországi zsidó kispolgárság életéből. S az izzadó, köhécselő tömeg, a hazátlan földönfutók, kik a felvonás-közök alatt olyan vad lármát csapnak, hogy az embernek a füle dobja reped meg, áhitattal, megigézve csüng a darabon, mihelyt a függöny felgördül. Komoly figyelemmel hallgatják, hálás kacajjal honorálják az előforduló vaskosabb tréfákat. S ami valóban méltó ebben az előadásban az idegen figyelmére, még ha az véletlenül nem zsidó is, az a szerző találó és éles jellemfestése mellett a szereplők bevégzett művészete. Nemcsak a társascég feje, Keszler Dávid nagy jellemábrázoló művész, hanem a többi elő-

adó is mind feladatára termett kitűnő színész, aki anynyira beleéli magát szerepébe, mintha önmagát játszaná.

Felvonás közben Wollzogen megismertkedett Keszler Dáviddal is s meglepetve hallotta róla, hogy rajta kívül nincs hivatásos színész a társulatnál, hanem a szereplők innen-onnan vannak összehozva és betanítva. Az a kitűnő kómikus, ki epizód szerepeket játszik, napközben ócska nadrágokkal kereskedik, az az érzelmes primadonna, ki a szív oly igaz hangján tud szólni, talán mindenese vagy szobaleány valami jobb zsidó családnál, maga a kómikáné pedig, akinek tiszteletreméltó ősz fűrtjeiről minduntalan félreecsuszik a fekete paróka, bizalmasan és büszkén felcsillogó szemekkel vallja be, hogy keze munkájával sikerült egyetlen fiának oly nevelést adnia, hogy most már az idegen országban mint ügyvéd működik, akire fényes jövő vár.

A darab végén felzug a taps és tetszészaj, melybe olykor lábdobogás és fűtty is vegyül s amint Keszler Dávid megjelenik hajlongva a színen, százan és százan kiáltozzák: „Speech! Speech!” A művész a hála néhány elfogadott szavával köszöni meg zsargonban a szíves fogadtatást, de amint vissza akar vonulni, a karzatról felhangzik a zenét követelő kiáltás, mire megfordul, a dobogóra lép s karját szinte fenyegetőleg nyújtva ki abban az irányban, merről a hang jött, megbotránkozva felel vissza: „akinek zene kell, menjen a Tingl-Tanglba, itt nincs helye léha cincogásnak, itt fáradságos igyekezettel drámai művészetünket ápoljuk népünk számára. Itt állok évek sora óta s mindent elkövetek, hogy nektek, szegény földieim és hitsorsosaim olyan nemzeti művészetet nyújtsak, ami hozzátok való s amit megértetek. Lépésről-lépésre iparkodtam, hogy művészetkedvelésre neveljelek benneteket s leg egyszerűbben és legerőteljebben kezdtem, hogy előkészítselek a mélyebbre, a komolyabbra s most zene után kiáltoztok! Így háláljátok meg becsületes törekvésemet?”

Wollzogen megértette abból, amit látott, hogy miért lepi el minden művelt országban a zsidóság a színházi pályákat. Látva azt, hogy egyszerű zsidó dilettánsok a nép legalsóbb rétegeiből mily erős tehetséget árulnak el a jellemábrázolásra, a művészi alakításra, nem tűnt ez többé érthetetlennek föl előtte. Nem a pénz- és dicsőség vágya — ugymond — az a rugó, mely őket erre vezeti, mert hisz van elég zsidó színész is, aki nem sütkérezik a szerencse verőfényében, hanem koplal és didereg a művészet iránti lelkesedésből, mint sok más kollégája. És jellemző, hogy ép azoknak a fajoknak kívándorlóit ápolják az újvilágban leginkább nemzeti színművészetüket, melyeket az ott uralkodó faj rokonszenve nem nagyon támogat, példa erre a khinai, mely Newyorkban s San-Franciskóban szintén virágzó színházakat tart fenn.

Zsidó régiségek Mainzban. A mainzi zsinagóga takarítási munkálatai közben egy régi, művésziesen dolgozott ládában, mely 1678-ból származik, nagy értékű antik oltárfüggönyökre bukkantak. Ezek többnyire ódon selyemből készültek, gyönyörű himzésekkel, melyek virágokat, gyümölcsöket, állatokat ábrázolnak. Voltak közöttük munkák a legkorábbi renaissance idejéből, továbbá írások, melyek valószínűleg a zsidóknak Spanyolországból való kiűzetése idejéből származtak, mert byzanci mór motívumokat mutattak. Sok himzés viszont nagyvonalu rajzával Rubens idejére emlékeztetett, mások meg virág és gyümölcs ornamentikájukkal a rococo virágkorára. A függönyök középebe beillesztett bársony tükrök héber felira-

taikkal többnyire újabb keletűek, mert mielőtt a drága szöveteket az istenházának ajándékozták volna, már hosszabb idő óta magánosok birtokában voltak. Egy fölirat például elárulja, hogy egy hölgy legidősebb gyermeke konfirmációja alkalmából (1749) menyasszonyi ruháját ajándékozta a zsinagógának. Egy más ajánlás arról tesz tanuságot, hogy a férj felesége halálakor (1768) annak drága öltözetét oltárfüggöny céljára szánta. A feliratok e zsinagóga függönyökön ő s régi mainzi zsidó családok neveit mutatják, mint Ladenburg, Czamburg, Witz, Weltoch, Wrangkfurt, Wissibad stb. A mainzi zsidó hitközség elnöke, B. A. Mayer, azzal az indítvánnyal lép most fel, hogy e függönyöket még más érdekes antiquitásokkal együtt a mainzi muzeumnak engedjék át s ott egy zsidó régészeti osztályt szervezzenek, amelynek már más muzeumokban is vannak.

Erős váram nékem az Isten!

Az istenem hályogtalan szemet adott
— ó, isten: szemek szentelt fényessége! —
melyekkel messze, messze láthatok,
s az égen is ablakot vághatok,
amelyen át felém nevet a béke.

Az istenem ép lábakat adott
— ó, isten: vándoroknak hűs reménye! —
melyekkel büszkén s bizton járhatok,
és sárban, árban meg-megállhatok,
míg odaérek, hol az utnak vége.

Választott fajba oltott istenem,
— ó, isten: erős vára Izraelnek! —
hogy választott lehessen idelenn
s nemes vér fusson át a szívemen,
amelyben tiszta zsoltárok teremnek.

A gerincembe öntött dus velőt,
— ó, isten: lángja örök akarata! —
Hogy hajolhassak oltára előtt
és hűtlenül sose hagyjam el őt,
mert, kik elhagyják: sötétben maradnak.

Szemem, lábam, gerincem és bus szívem:
megrontottak zord zivatarok, ó jaj! ...
Köny, rogyant láb és tüzes seb a szíven —
de él az isten és él a zsidófaj!

Somlyó Zoltán.

Előfizetési felhívás!

Azokat a tisztelt előfizetőinket, akiknek előfizetése

1911. évi november hó 15-én lejárt, szintugy azokat, akiknek előfizetése előbb járt le, tisztelettel felkérjük, szíveskednének előfizetésüket megújítani, nehogy a lap szétküldésében fennakadás történjék.

A kiadóhivatal.

TÁRCA.

Emlékezések.

Irja: Kiss Arnold dr.

Bilbulim.

Nem akarok bűnös módon a gondviselés akaratába beleszólani, de én úgy vélem, hogy a rabbinusnak szép, hosszú ősz szakállal, tekintélyes pocakkal, tiszteltreméltó gesztusokkal és örökké ünnepélyes külsővel, cilinderral és gérokkal kellene a világra jönnie.

Meg lenne kimélve sok megszólástól, sok kritikától, amelyet a legünnepélyesebben hordott ifjuság sem tud elkerülni.

Mert hogy, ugyebár, a rabbinus másképen el sem képzelhető, mint hogy vagy templomban végzi istenes kötelességét, vagy pedig dolgozószobájában bujja a nagy foliánsokat, simogatja gondoktól és töprengő elmélkedésektől terhes szakállát és nem tud semmit az életben zugó forradalmakról, a világi élet bűnös incselkedéseiről? Reb Sájé Reiner, a zsugoriságáról ismeretes szappanfőző (akire a zsolnai népnelv ekképpen alkalmazta a büszke germán közmondást: *Fürchte Gott, und Sájé Reiner*) Reb Sájé Reiner például kifogásolta azt is, hogy a rabbi ujságot is olvas: „*Ein erwachsener Rabbiner soll Zeitungen lesen!*“ — mondogatta nem egyszer.

Már pedig mindezekbe a tavaszi verőfénynek is van egy kis beleszólása és hiába, amikor az megbizseregteni a fiatal vért: nagyon gyöngye pajzs ellene a lengő és komor papi palást, annak a selyemből szövött virágaira is rászállnak a tavasz pajkos pillangói és furcsán és dévajul lebegtetik fölöttük tarka szárnyaikat... A killeben sugdosni kezdettek:

A rabbi a Russó Lilinek udvarol. Kétségtelenül udvarol. Az egész világ szemeláttára udvarol. Minek is szépsítsük, minek is tagadjuk, mondjuk ki világosan: „kurizál!“

Hiszen a vak is látja. Nem lehet azt sehogysem más névvel illetni. Vagy két hete már, igen sűrűn és mind gyakrabban jár föl a Russóék házába. És majd minden este ott sétálgat a „Laube“ árkádos boltívei alatt Russó Lilivel és világosan látható, hogy nem szentirási verseket magyaráz Russó Lilinek, Rásival és a Kommentátorokkal.

Hát ennek egyszerűen nincsen semmiféle értelme. Ez nem „tachlesz“. Így nem lehet megoldani a sidach-kérdést. Russó Lilit nem lehet rabbinusnénak elképzelni. Pajkos, mint az eleven ördög, bűbájosan szép, mint a leghabonásabb angyal, minden lépése táncra jár és örökös kacagásától hangos hét vármegye. A legünnepeltebb leány messze környéken, megyebálakon senkit úgy körül nem rajonganak, mint őt, elkényeztetett szemefénye szüleinek, aki nem termett az élet legkisebb öröméről való lemondásra sem.

Bizony Russó Lili keveset forgatja az imakönyvet, a rabbinusné kötelességéről annyi fogalma sincs, mint a drinóci szolgabírónak.

Már pedig a drinóci szolgabíró legyeskedik Lili kisasszony körül életre-halálra való mélységes szerelemmel. Ugy beszél: meg is kérte már a fiatal szolgabíró a kezét, de Russó Leó kikosarazta, mert nem akarta megengedni, hogy leányának frigye nélkülözze az egyházi áldást. Bánatában az ifju — úgy rebesgetik — fegyvert is fogott magára és Lili kisasszony, aki a szolgabíró érzelmeit nem igen viszonzta, (az ő napsugaras, csa-

pongó kedélye nem volt komolyabb érzelmekre berendezve) a nem sikerült szerelmes durranás után igen kikacagta udvarlóját, amikor az továbbra is naponta három órán át lötyögtette magát rázós szekéren, hogy Drinócról Zsolnára jöjjön, csak azért, hogy a piactér közepéről lehesse a Russóék ablakát, hátha megpillanthatná egy percre Lilike karcsu alakját, mert Russó Leó megtiltotta leányának, hogy ezentul a szolgabíróval szóba álljon.

„Bizony nem való — mondta a zsolnai Lloyd, özvegy Blauné — hogy a mi rabbink a szolgabírónak, meg a gyógyszerésznek, meg a szekerész főhadnagynak, meg a piarista latin tanárnak legyen a konkurrense. Hogy ott lebzseljen az árkádok alatt és törje magát a Lili kisasszony mosolyáért. Hiszen úgy néz reá állandóan, mintha rögtön be akarná kapni.“

„Egy évi jövedelme sem elég a gazdag Russó Lili tavaszi toiletteje fedezésére — tette hozzá Reb Kalme Heller — és ha Lili kisasszony mint rabbinusné is olyan decollettált sárga selyem toilletben fog valahol megjelenni, mint például a múlt héten a várnai majálison, hát akkor a rabbi ur akár mindjárt sárga cipőt is huzhat a lábára, hogy összeillők legyenek.“

„Na meg aztán — adta meg a módját a traccsok a harcias, kövér, hármastokájú Nürnbergné — hogy a Russó Lilli kisózzon! kóser háztartást vigyen! péntek és ünnep este gyertyát gyújtson! azt ugyan leheti a rabbi ur. Előbb kel fel a nap nyugaton, minthogy Russó Lilli ezt megtegye!“

„Ha pedig mindez igaz — már pedig igaz — akkor — így elmélkedik Blauné — mit kurizál? Miért jár naponta Russóékhoz! Hisz alighogy befejezte a „Mááriv“ imádságot: első útja a Russóék háza!“

Mi tagadás benne, a rossz nyelveknek igazuk volt. A rabbi ur egész komolyan, annak rendje és módja szerint, szerelmes készült lenni a Russó Lili bűbájos szépségébe, szívet bizseregtesítő kacagásába, lobogó szemének tűzvillanásos sötétségébe, megvesztegető dévaj kedvességébe — aminthogy az mindezen kései emlékek színes és költői magasságokba rugaszkodó jelzőiből is napnál fényesebben kitűnik.

Hát én igenis, mélyen érzem, hogy a következő eseményekben tilosba viszem cserkészni ez emlékezések szende hőstét, a jámbor rabbi urat és azért hajlandó is vagyok egyidőre, büntetésül, megvonni tőle a rabbi címet és amennyiben és ameddig hangosabb ütemekben, profán, világi módon fog dobanni a szíve verése, polgári nevet adok neki, nehogy a szent cím lobogója alatt kalandozzon a szerelem kalózhajóján virágos partok felé, ahol neki tulajdonképpen nincsen semmi keresnivalója.

Hiszen nemcsak rabbi-diplomája van a zsolnai rabbinusnak, de doktori oklevele is. Ha tehát kelletténél magasabbra fogná az ornátusa szoknyaszélét, borítsunk fátyolt e bűnös látományra a doktori titulus világi leplével. A fiatal doktoroknak már szabad szerelmesnek lenniök. Nevezzük hát ezentul az elég egyszerűen hangzó, nem is regényhősnek való dr. Kelen névvel a rabbi urat.

Ámbátor én úgy vélem — szerényen vélem — hogy a rabbi ur vétke nem is olyan égbekiáltó és hogy az Ur-isten odafönn a mennyek országában nem is fog orthodox csatakiáltást adni az angyalainak az ajakára, látván és igazságosan elbirálván a zsolnai szőlőkertjében működő kicsiny pásztorának viselt dolgait. Én úgy vagyok meggyőződve, hogy nemcsak orthodox, de bizonyára congressusi angyalok is élnek odafönn az égben és azok irgalmasabbak és megértőbbek a földi arkangyaloknál és szenteknél, akiknek idelenn a bűnös földi mesgyéken többnyire maguk felé szokott hajlani a kezük.

Mentségéül a rabbi urnak még azt is bátor vagyok megemlíteni, hogy tudomásom szerint a bibliának legnevesebb és legjámborabb ősapái is hasonló vétkekben leledzének földi utjaikban egykoron. Avagy nem volt-e szerelmes Ábrahám ősapánk Sárába, akit a szentírás az ő szavaival „felette szépnek“ jelez vala? Izsák őünk nem ment-e ki „mincha idején“ a mezőre, hogy türelmetlen szivdobogással várja az ő Rebekáját? imádkozott és szerelmes volt egyuttal. Hát Jákob, a lobbanó szivü pásztorifju, aki hét esztendőn át szolgált az ő Rácheljéért és ez a hét esztendő mint egy néhány nap tűnt fel az ő szemeiben, mivelhogy igen szerette Ráchelt? És a legelső és a legnagyobb próféta és rabbi, Mózes tanítónk, nem érezte-e lelkében kigyulladni azt a csodálatos, tövises csipkebokrot, amelynek sűrűjében a legédesebbszavu csalogány veri epedő dalait, amikor Midján földjén megpillantá a Jetró főpap hét leányát és közöttük a legszebbiket, akiért beállott Jetró pásztorának, Czipora ősanyánkat? Hol van ma olyan rabbinus, aki nemcsak tudna, de merne is olyan szárnyalóhevülésű, szerelmes gerlecsattogással és libánoni cédrusillattal teljes dalokat fuvolázni, ha Istennek dicsőségére is, mint *Salamon* király az Énekek-Énekében, holott ő is avatott rabbinusi funkciókkal legalább is olyan hires templomot, mint amikor ma avat praeludiumos imádsággal és textusos, hármasczurájú beszédben *Konservatív* Mór dr. Küküllőbüdszentmártonban, a főispán és városi hatóságok jelenlétében zsidó templomot, olyan hatással, hogy még a kövek is rinak beszéde hatása alatt és a tüzoltóság kivonul és fecskendez és a helybeli dalárda accordokat zug, amikből némi jóakarattal a Hymnus melódiájára lehet ráismerni és a közönség, meg a hajduk meg az intelligencia „ha nem tekintették volna a hely szentségét, hangos éljenrivalgásokban törtek volna ki“ és künn a templomudvaron a beszéd után ki is törtek, amely éljenrivalgásokhoz az első éljent maga az ünneplő rabbi ur intonálta, akinek a kerekeit ki is szedték és úgy vitték diadalmenetben a „*pajzán Szerecsenhez*“ címzett vendégfogadóban levő szállására.

De minek is vesztegetek és szaporitok annyi szót annak az egyszerű ténynek a megállapítására, hogy a zsolnai rabbi, *Kelen dr.* menthetetlenül beleszeretett Russó Lilibe! Ez úgy van és ha Rottersmann és Heller urakkal élükön az egész kille megállíthatatlan fejcsóválásban ringatja is a megbotránkozott fejét, még akkor se lehet rajta segíteni. Azt a különös édes nyilalást, amely az ilyen szerelmi metamorfózissal jár, *Kelen dr.* már attól a pillanattól fogva érezte a szive táján, amikor először volt alkalma Lilli kisasszonyt megismerni.

Első látogatását tette *Kelen dr.* Russóéknál, ahol nagy előzékenységgel és tiszteletadással fogadták. Lilli kisasszony a látogatás elején nem volt otthon, valami jótékonycélra járt egyik barátnőjével koldulni és az ódon Russó ház meglehetősen komor benyomást tett az őszi, borongós, esős napon, sötét, hosszú tornácával, amelyet nagy halomba rakott áruládák torlaszoltak el igen keskeny és a karton és a siffon nagy tömege árasztott el valami sajátságos, átható keményítőillattal, régies berendezéssel, de jómódról tanuskodó termeivel, komoly pohárszékekkel, amelyen biedermeier porcellánfigurák bólogattak a fejeikkel, zenélő órájával az ebédlőben, amelyik minden negyedórán halk, szomorupengésű nótára zendült, tágas, fehér csipkefüggönyös ablakaival, amelyek közül az emeleti folyósóról nyíló szobák ablakai a sötét fenyvesekkel borított rajeci hegyekre könyököltek, a virágcserepes verandájú fogadószoba óriási három részből álló ablaka pedig az árkádos piactérre nyitott kilátást, míg a tornác végében a család mindennapi meghitt lakosztálya bujt meg. Itt

a kisebb gyerekek hancuroztak napközben és üzletzárás után, téli zimankóban összeült a barátságos, enyhe lámpafény mellett az egész Russó család, Russó ur pedig hosszú pipaszárból fujta a füstöt és nagyokat kacagott legifjabb fiacskájának, Ödönnek furcsa grimasszain, akiben a jövődők egyik legnagyobb kómikus talentuma fog elveszni. Russó mama meg hamar elálmosodik és nagyokat bólogat, akár az eperfa az Arany János családi körében, míg a három leány a háttérben szelid dominozással csap éktelen lármát időnként, mert Lilli csal és elnyer minden mogyorót... Künn pedig óriási hógörgetegeket zudit a sivitó téli szél a budatini csucok fölébe és a kálovi öreg harang lassan és ünnepélyesen kilencet kondit egymásután és a bakter elnyújtott énekléssel zöndíti pihenésre szóló intelmi szózatát, kopogós botjával és füligerő halinájába burkolózottan, keservesen vonítja a hazafias magisztratus újabb rendelete folytán magyarul a régi tót nótát: „*Tizecskére, vizecskére vigyázzátok, ne horkolvá álugyátok, hogy a háráng ne kongásá, s tupuj erdeg megnyughásá, kilenc itett már az órá, ménjén kikü nyugálobbá, bele ágybá, egy-kettőrá*“ s Russó ur is nagyokat pislog és megmordul: „Tegyük el magunkat holnapra, aludni gyerekek“.

Mondom hát, komor és borongós volt az őszi időtől, amikor *Kelen dr.* első látogatását tette, a Russó hajlék.

De egyszerre csak kisütött a vaszi napfény és a porcellánfigurák szaporábban kezdtek bólogatni és az ódon pohárszéken mosoly derengett és a rajeci dombok fenyvesei virágokat hullattak, mert rózsaszírommá váltak valaki szívében a zuzmaraszilánkok — Lilli kisasszony hazaérkezett.

Kacagó, pajkos szemei, két félénk őzike gyanánt, megriadtak, karcsu nádszálként lengő alakja ünnepélyes bókolásra hajlott: amikor bemutatták neki a nagy vendégek a szent férfiut, az új rabbinust.

Mintha csak az a félelem tükröződött volna az arcvonásain: „no ez a szent férfiú bizonyosan rögtön prédikálni fog“. Kétségtelenül holmi homályos érzés azt sughatta neki, hogy témát, őreája alkalmazva, valószínűleg találna a rabbi ur. Talán a szoigabiró? talán a gyógyszerész? akiről Lilli kisasszony ugyan nem tehet, mert a mama tudja a legjobban, hogy neki egyik sem kell és ő csak ugratja őket, de azért prédikációra mégis elég alkalmas téma mindakettő.

Kelen dr. ur kissé zavartan tért otthonába ennek a látogatásnak a hatása alatt. Hazafelé vivő útjában egyre a gomblyukához kapkodott, önfeledt szórakozással, mivel úgy érezte, hogy rózsabimbó nyilott abban hirtelen, amit sehogyan se lehet leszakítani. Mindig újra kinő, s hátha meglátná valamelyik jámbor hive, s megbotránkozva csóválná meg a fejét a rózsabimbós ifju szenten? Pedig az a rózsabimbó mélyebben kezdett gyökeret verni, valahol a lélek mélyén s ott igazán makacs módon készült megtelepedni.

Valami ürügyet talált, s egyszer csak úgy vette észre, hogy szokatlan gyorsan tett második látogatást Russóéknál. Azután pedig véletlenül mind gyakrabban a Russóék árkádsorán vette útját templomba, iskolába, holott a bolond is tudja, hogy a patikasoros árkádon át rövidebb az út templomba is, iskolába is.

Azután jöttek a végtelen alkonyati sétálások Lilli kisasszonnyal a ház előtt, az árkað bolthajtásaiban, amikor is a komoly balboszok és a furcsán mosolygó és mindgyakrabban mosolygó szomszédasszonyok kiálltak a boltajtóikba és tisztességtudóan köszöngettek a Lilli kisasszony oldalán sétálgató és a klasszikus írókat magyarázgató fiatal rabbijuknak, Russó mama pedig sokátsejtető mo-

sollyal kísérte szemeivel a padról szemefényeként szeretett leányát és büszke volt arra, hogy a killében ünnepelt és szeretett komoly ifju, akit hivatása is, komolysága is kiemelt a többi léha ifjak sorából, az ő leánya mellett olyan hosszan el tud szórakozni, ami kétségtelen jele annak, hogy Lillike nemcsak bájos, de értékes műveltségű, lelki erényekkel ékeskedő hajadon is, mert különben hogy tölthetne Kelen dr. annyi időt a társaságában.

Komolyabb dolgokra bizonyára se Russó mama, se Russó Leó nem igen gondoltak ez ártatlan sétálgatásokkal kapcsolatban, sőt csakhamar azt is igen természetesen találták, hogy Kelen dr. naponta, napi munkája és tanulmányai befejezte után az estét náluk töltötte, eldominóztatott a leányokkal és estebédjét is ott költötte el, előnyt adván az otthoni tömörebb vacsoránál két lágytojásnak vagy valami szardíniaféle sovány hálnak, csak hogy ne kelljen a Russóéknál töltött esték perceit meg rövidíteni.

Tavaszi enyhe estén rendezes kísérője volt Kelen dr. sétáiban a Russó-családnak, amikor is a zsolnai pályaudvar kertjébe vitt az utjuk, ahol valami kesergő magyar nőt, vagy sentimentális német ábránd, a kerti cigányok hegedűjén ringatódzva mindmélyebbre ágyazta az ifju lelkében azt a fakadó rózsabimbót. Künn gyors egymásutánban robogtak be a sziléziai gyorsvonatok, nagy, lángoló tűzszemekkel az oderbergi express és még azoknak a kerékkattogása is lágy, epedő melódiákat ringatott a szívébe... Vagy kísértáltak Uj-zsolna felé, kanyargó hegyi ösvényeken, illatos domboldalokon, ahol vadgesztenyefák és akácfaák szórták illatos szirmaikat föléjük s a rohanó Vág morajlott mesesugdozóan a messzeségben és Kelen dr. elől ment Lilli kisasszonnyal, míg mögöttük az öregek és Lilli testvérei és az ifju beszélt halkan ifju küzdelmeiről, tanulmányveiről, a messze távolban élő szüleiről, jövő törekvésekről... vagy pedig hosszan hallgatott és megriadt, ha tekintete véletlenül összetalálkozott a Lilli pajkos tekintetével, vagy ha keze véletlenül összeért a leányka bársonyos kezével...

Lilli kisasszonynak felesleges lett volna hosszasan magyarázni, hogy mindez mit jelent? Leány volt és ártatlan, de pajzán leányszíve megérezte, hogy ez a remekírókat magyarázgató, multakat emlegető és el-elmerengő, hosszukaputos férfiú Petőfin, Heinen és Schilleren át csak egyet mondogat: „Lilli, Lillike!” Még akkor is megérezte volna ezt, ha dr. Kelen ur nem vált volna rögtön olyan haragosan komollyá, amint valaki más, a szolgabíró vagy a patikus, vagy a piarista tanár csatlakozott hozzájuk...

Sőt fölösleges volt a következő eset is, mert Lilli kisasszony harangok félreverése nélkül is tudta, hogy mi lakik dr. Kelen ur szívében.

Egy izben csakugyan félreverték a harangokat Zsolnán. Tüzet kongattak. Riadt kiáltás hirdette az utcákon: „Ég a závodjei városnegyed”.

Tűzoltó-szekerek vágattak végig az utcákon, a tűzjelző trombiták vészesen riadoztak, férfiak, asszonyok, gyerekek rohantak a tűz színhelye felé.

Dr. Kelen a Russóék háza előtt beszélgetett — mint alkonyatkor rendszeren — a családi pad körül csoportosuló Russó családdal, amikor a tűz kitört.

Csakhamar sűrű füstfelleg gömörödött elő Zavodje felől s magascsapó tűzlángok világították be az alkonyi égboltot.

Az emberek tekintete lázas izgatottsággal Zavodje felé fordult, egyre újabb hírekkel jött egy-egy lihegő hírnök. Ilyenkor mindenki fejét vesztíti.

Lassan megfékeztek a tűzveszedelmet, megkönnyeb-

bűlten lélegzettek az aggodalmasok. Már nincsen nagyobb veszedelem.

Egynéhány tűznyelv még magasra ágaskodott. A gyerekek a padra kapaszkodva, szemlélték a ritka látományt, a tömeg a gyalogjárókon tömörült, hogy most már inkább a látványosságban gyönyörködhessek.

Ebben az általános zürzavarban dr. Kelen hirtelen Lilli kisasszony felé fordult és csendesen így szólalt meg:

— Itt is ég!

— Hol? — kérdezte Lilli meglepetten.

Dr. Kelen a szíve fölé tette a kezét.

Hát mondom, erre a naiv pózra nem volt szükség. Ezt már a zsolnai háztetőkön a verebek is elég dallamosan elcsicseregtek és Lillike értett a madárnyelven elegendőképen...

Irodalom.

A szabadkőművesség önleleplezése. Irta: *Miklóssy István*. Budapest, Szent István Társulat kiadása. Nagy érdeklődéssel fogtam ennek a könyvnek az átolvasásához, mert — nem lévén szabadkőműves — azt reméltem, hogy ezen érdekes egyesülés belső életére vonatkozó felvilágosításokat fogunk mi „profán” emberek nyerni. Ebben a reményemben nem is csalatkoztam. Másképpen áll a dolog az „önleleplezés” szempontjából. Ebben a tekintetben a könyv nem egyéb, mint a különböző szabadkőműves publikációk és beszédekből vont idézetek zürzavaros tömege, amelyekből néha igazán furcsa logikával szerző ki akarja mutatni, hogy a szabadkőművesség a destruktív irányzatot szolgálja, hogy haza- és nemzetellenes, hogy a királyhűség ellen vét és megveti a vallást és erkölcsöt. Az objektív olvasó előtt szerző ebbeli törekvése teljesen csütörtököt mondott. Mert saját előadása szerint is majdnem minden egyes citatum tartalmára nézve kitűnik, hogy csak egyéni nézetekről van szó, hogy vitatkozások, megbeszélések alkalmával hangoztatott véleményekkel állunk szemben, amely vélemények ellenkezőjére is ad szerző citatumot. Mit mondjunk az olyan objektivitáshoz, amely a szabadkőművességet támadja azért, mert a maga által alapított jótékonyági és egyéb intézményekben a szabadelvű szellemet még a tárgyi momentumokra is kiterjeszti? Vagy szerző azon jelzői, melyekkel elhalmozza a szabadkőművességet, nem foglalnak-e magukban legalább olyan türelmetlenséget, mint aminővel a szabadséget vádolja? Az egész könyv emlékeztet arra, mikor a Jancsi jó a tanító bácsihoz panaszra, hogy a Miska ezt vagy amazt mondotta és a Jancsi azután szörnyen boszszankodik, hogy a tanító bácsi törte el a Miska hátán a nádpálcát. Miklóssy István urnak joga van szent és sérthetetlennek tartani azt, amit jónak lát. Még az illetékes voltát sem vonom kétségbe, de az ellentétes véleményen levőkkel szemben folyton az ügyészre hivatkozni: ez lehet egy világnézet logikai folyománya, de azt jelenti, hogy az illető nem tartja a maga világnézetét elég erősnek arra, hogy a maga erejével küzdjön meg elvi ellenfeleivel, hanem a maga győzelmét csak az államhatalom büntető beavatkozásától remélheti.

—nn.

R E G É N Y.

Zsidók.

(44)

Irta: Szemjon Juskevics.

Oroszból fordította: Fehér József.

Csak a zsidógyűlöletet érezték, melyet kis gyermekkorukban beléjük oltottak, az irgalomnemismerő dühöt, eszüket vesztve, megvadulva, mintha elérkezett volna a világ vége, pusztítottak, megsemmisítettek mindent, ami csak kezük ügyébe esett. Se irgalom, se kegyelem: könyörgés, sikoltás üres zaj volt: nem hatott rájuk. És az őrzőnő-nőtt óráról-óra és most már a rablók türelmesen megmaradtak a házakban és vasakkal, fejszékkel nyugodtan szétvagdosták, összetörték, széjjeldarabolták szerencsétlen áldozataik silány vagyonkáját . . .

Dühöngött a pogrom, növekedett . . . Csudás sebességgel, mint a tűz viharban, futotta be a rémhír a várost és a zsidók kifutottak házaikból és jajveszékeléssel, kezüket tördelve ölelkeztek, búcsúzkodtak és mentették a csupasz életet. Elrejtöztek a pincékben vagy keresztényeknél, ha befogadták őket, padlásokon, istállókban, a gyávák, mint mindig, küzdelemre gondolni sem mertek és kiszaladtak az utcára. És kegyetlen, gyötrelmes elkeseredés fogta el a sziveket a hallatlan igazságtalanság gondolatára, amelyet az ártatlan nép elszenvedett . . . Az uralkodó rossz bennük bűnhődött, őket vetette oda áldozatul a népharagnak, hogy oltsa velük retteneies, igazságos bosszúja szomját. Ki védte volna a zsidókat, mikor azelőtt is áldozatra vitték őket? És leverő látvány volt: a város ki volt szolgáltatva eszüket vesztett lázadók kényérekedvére, hatalmát vesztette és ami csak történt, mind úgy folyt le, mintha a város kiszakadt volna az ország egyetemes életéből. Az emberi érzés törvényei sárba hullottak és ittás, bőszült emberek lábbal taposták.

A pogrom csak folyton folyt . . . Nőttön-nőtt, tespedt, belekapott új néprétegekbe és mint valami égből leszáradó mennykő, mindent elsodró lánc, minden tájékon végigsöpört, nyomában mindenütt balsors, boldogtalanság. A bandák mind jobban nekiszilajodtak és a védtelen ellenség eltiprásának öröme végkép elragadta a tömeget. Jól öltözött emberek pusztító csordákban rohantak végig az utakon, szorgoskodtak, utbaigazitásokat adtak, irányítottak, mint a rablóvezérek és kiáltásaik is élesztették a nép dühét. Toll, pehely szállongott, libegett a levegőben és lehullva, elfödte a város földjét, mint a büntelenség jelképe . . . Mindenfelé széthajigált holmik hányódtak, nagyok, kicsik és a tisztességesen öltözött tömeg, ragadozó férfiak, asszonyok, gyermekek — iszonyat, borzongás nélkül, gyáva rablók mohó kapzsiságával turkáltak, válogattak bennük, dugdostak egyet-mást a ruha alá és odább álltak, ártatlan képpel, pislogva, fejükkel bólogatva . . .

Sóhaj, zokogás városszerte . . . De a pusztítás kedve csak nem mult el és a bandák minél határozottabban a helyzet urainak érezték magukat, minél keservesebben könyörögtek irgalomért a zsidók, dühük annál jobban nőtt. Mintha eddig csak rászédtek volna őket és csak most láttak volna át a szitán, csak most látnák világosan az ellenséget. A zsidók könyörögtek nekik, a rémülettől jajveszékeltek, futottak amerre láttak — bűnösök voltak . . . A futókat el kell fogni és megölni — a magukat megadókat megkínózni, elgyötörni, ütni-verni . . . Vad hírek támadtak, jártak szájról-szájra, elsötétítették az elméket és a zavargás csak nőtt belé. És az elemek e dulásában a legkülönösebb az volt, hogy mintha tudatos akarat irányítaná őket és eddig a percig a bandákban nem volt

csak pillanatnyi megzavarodás sem, nem esett semmi tévedés . . . Ment minden, mintha megszervezték volna. Reggelre virradóra — utóbb ezt meglátták — minden keresztény ház kapuját megjelölték kereszttel, az ablakokban szentképek, keresztek voltak; e szent jelvények voltak — mintegy csufra — a bandák utbaigazitói, hogy nem szabad rabolni, gyilkolni és hol kell rabolni, gyilkolni . . . És a tudatos akaratnak ez egyezségében az elemekkel volt valami valóban megrettentő, nem emberi . . .

A bandák a kíváncsiak zajongása, helyeslése mellett haladtak előre és amíg a megkínzottak, lemészároltak sóhajai, jajgatása nem hallatszott, a pogrom még mindig csak olyan volt, mint a lidércnyomás. De az első halottal mintegy felszakadtak az utolsó zsilipek is és a véres harag véres hullámként zugott végig a városon. Soha, senki Isten fia olyan örült esedezést nem hallott, a fájdalomnak, iszonyatnak oly sikoltásait, soha ember kínzástól annyira elnyomorodottakat nem látott, mint itt. A bandák, nekibőszülve a bujtogatástól, a korlátlan, szabadságtalan, miben eddig soh'se volt részük, a helyesléstől, diadal-örömükben azt sem tudták hová legyenek. Egy pillanat alatt születtek vadabbnál vadabb bosszútervek és az emberben lappangó barbárságnak minden borzalmassága napvilágra jutott. A zsidók menedéket kerestek — beléjük botlott az ember mindenütt. Üvöltözve, ordítva, sivalkodva eredtek nyomukba — letaszígták őket a hintókról, kocsikról, lefogták a várótermekben, kihúzták a vasuti kocsik mellől, kiráncigálták a templomokból, berontottak a templomokba és ott ütötték, ölték, rabolták őket irgalmatlanul, nem néztek se nemre, se korra. Semmi se tudta megállapítani a bandák vad ösztöneit és fenéig kellett üríteni a keserűség poharát. Betörték a házakba, előkeresték a zsidókat a pincelakásokban, padlásszobákban, megölték, meggyalázták a nőket, gyomrukat felhasították, emlőiket lemetélték, a gyermekeket megfojtották és aztán elmentek, ott hagyták az eszméletük vesztett embereket, halottakat . . . Füstélyokkal, szekercékkel, fejszékkel betörték az emberek fejét, az ellenszegülőknél kimetszették a nyelvét, lefűrészelték a karját, kinyomták a szemét, szöveget vertek a fejébe, orrába . . .

S a külvárosban az őrzőnő még hamarabb megkezdődött, mint a városban . . .

Nachman és Nátán, körülöttük Mejta és Fejga, még mindig nem hittek . . . A kapukat bezárták, a férfiak le-följártak az udvarban és noha sápadtak, komorak voltak és az asszonyok kezeiket tördelték, mégis reménykedtek, talán elvonul felettük a vihar. Az öreg Szima és Csorna elbújtak az ágy alá, Mechele az anyja mellé huzódott, Bljumocska meg egyre-másra kérdezte az ablakban:

— Micsoda lárma ez, Csorna néni, miért sirnak az udvaron?

És Csorna néni felelt:

— Azért, Bljumocska, mert ég a város . . . hallgass . . .

— Félek, Nachman, — hallatszott Mejta szava — fussunk el innen.

— Van itt sok ember, — makacskodott Nachman. (Folyt. köv.)

Neumayer Fülöp

Budapest, V., Deák Ferenc-tér 1. (Erzsébet-tér sarok).

Ajánlja dusan felszerelt raktárát mindennemű belföldi és valódi perzsa-szőnyegek, függönyök, ágy, asztalterítők, takarók és átvétőkben. Hazai és egyéb gyártmányok. Minták és árajánlatok kívánatra ingyen és bérmentve.

Telefon 11-21.

Telefon 11-21.